

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้รวบรวมและประมวลแนวคิดและทฤษฎี บทความ เอกสารทางวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนว
 - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมแนะแนว
 - 1.1.1 ความหมาย
 - 1.1.2 วัตถุประสงค์
 - 1.1.3 ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนว
 - 1.2 ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว
 - 1.3 องค์ประกอบของชุดกิจกรรมแนะแนว
 - 1.4 การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนว
 - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 1.5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ
 - 2.1 ความหมายของการรู้สารสนเทศ
 - 2.2 ความสำคัญของการรู้สารสนเทศ
 - 2.3 ทักษะการรู้สารสนเทศ
 - 2.4 ลักษณะของผู้รู้สารสนเทศ
 - 2.5 มาตรฐานการรู้สารสนเทศ ของประเทศต่างๆ
 - 2.6 ความจำเป็นในการรู้สารสนเทศ
 - 2.7 วงจรการรู้สารสนเทศ และแบบจำลองการรู้สารสนเทศ

2.8 แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อ

2.8.1 สื่อสิ่งพิมพ์

2.8.2 สื่ออินเทอร์เน็ต

2.8.3 สื่อมวลชน

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.9.1 งานวิจัยในประเทศ

2.9.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนว

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมแนะแนว

1.1.1 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

ความหมายของกิจกรรมแนะแนว ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรมวิชาการ (2545: 6) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิตการศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำ

สมร ทองดี และปราณี รามสูต (2545: 11) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวว่า เป็นมวลประสบการณ์ทุกรูปแบบที่จัดให้หรือสนับสนุนให้ผู้รับบริการแนะแนวแต่ละคน แต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติหรือได้มีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาส่งเสริมป้องกัน และแก้ไขปัญหาทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

ประภัสสร โลหะนันท์ชัย (2548: 61) ได้สรุปความหมายของกิจกรรมแนะแนวไว้ว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบ พัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดี รู้จักและเข้าใจตนเอง รู้ถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด อันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการคิดและการวางแผน แก้ไขปัญหาตลอดจนสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

พิมลรัตน์ ขุนแพ้ว (2548: 28) กล่าวว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมหรือบริการที่โรงเรียนต้องจัดให้กับนักเรียนทุกคน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถและศักยภาพของตนเอง เพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ ตระหนักคุณค่าในตนเองสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่ากิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือทางการแนะแนวที่ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลาย ๆ กิจกรรม ที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบสำหรับผู้รับบริการแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติ หรือ ได้มีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้รับบริการได้บรรลุเป้าหมายที่ตนจะพัฒนาหรือสร้างเสริมตนเอง ตลอดจนป้องกันหรือแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมทั้งด้านการศึกษาอาชีพ

1.1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม

กิจกรรมแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคมที่จัดให้บุคคลในแต่ละวัย มีความแตกต่างกันตามความต้องการและสอดคล้องกับพัฒนาการของแต่ละวัย วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคมก็จะแตกต่างกันไปตามแต่ละวัยด้วย ซึ่งได้แก่ วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ ผู้ที่จะจัดกิจกรรมแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคมให้แก่บุคคลในวัยต่างๆ นั้นจะต้องประเมินความต้องการ (Need Assessment) ของบุคคล โรงเรียน องค์กร และชุมชนนั้นๆ ก่อน แล้วจึงตั้งเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะในการจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมการแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคมต่อไป (ลัดดาวรรณ ณ ระนอง 2544: 106)

ในที่นี้ผู้วิจัยกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคมสำหรับวัยรุ่น ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้วัยรุ่นมีเจตคติทางบวกต่อตนเอง ค้นพบเอกลักษณ์ของตนเองและพัฒนาเป็นบุคคลที่สมบูรณ์เต็มศักยภาพในชุมชนนั้น
2. เพื่อช่วยให้วัยรุ่นสามารถเผชิญและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับพัฒนาการด้านร่างกายที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
3. เพื่อช่วยให้วัยรุ่น ได้พัฒนาตนเองให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพจิตดี และสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น ชุมชน และสิ่งแวดล้อม
4. เพื่อช่วยให้วัยรุ่นตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการรู้จักควบคุมอารมณ์ และแสดงอารมณ์ได้อย่างสมดุลและถูกกาลเทศะ
5. เพื่อช่วยให้วัยรุ่นมีทักษะทางสังคม สามารถคบหาเพื่อนต่างเพศได้อย่างผู้ที่มีสติปัญญาและความคิด

6. เพื่อช่วยให้วัยรุ่นรู้จักพึ่งพิงตนเอง และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

7. เพื่อช่วยให้วัยรุ่นมีทักษะในการดำเนินชีวิตตามที่วัยรุ่นต้องเผชิญในสังคมและสิ่งแวดล้อม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแนะแนว ด้านส่วนตัวและสังคม มุ่งให้วัยรุ่นนั้นเสริมสร้างการพัฒนาตนเองให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพจิตดี ตระหนักถึงการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้ได้ และสามารถจัดการกับปัญหาด้านร่างกายที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างผู้มีสติปัญญา และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.1.3 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนว

กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนา สร้างเสริม ป้องกัน และแก้ไข ปัญหาให้กับทุกกลุ่มคนทั้งเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ในขอบข่ายด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม โดยมีรูปแบบและเทคนิคหลากหลาย อาจเป็นกิจกรรมแนะแนวโดยตรงหรือผสมผสานในการเรียน

การสอน การฝึก อบรม ประชุมสัมมนา ทั้งรายบุคคลและกลุ่ม ดังที่ สมร ทองดี และปราณี รามสูต (2545:8-10) กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมแนะแนวหากกระทำได้เหมาะสม จะส่งผลดีต่อผู้รับบริการในการแก้ปัญหา เช่น การทะเลาะวิวาท พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหา ยาเสพติด การขาดความมีระเบียบวินัย ขาดคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ ซึ่งหากบุคคลเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือที่เหมาะสม โดยใช้กระบวนการทางการแนะแนวก็น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่แก้ปัญหาได้ซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้เกี่ยวข้อง ชุมชน สังคม และนอกจากช่วยให้ผู้รับบริการได้พัฒนาตนเองแล้วยังสามารถสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมได้ ช่วยให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สังคมปัจจุบันปรารถนาให้เกิดขึ้น ดังนั้น กิจกรรมแนะแนวจึงมีความสำคัญทั้งต่อผู้ให้และผู้รับบริการ

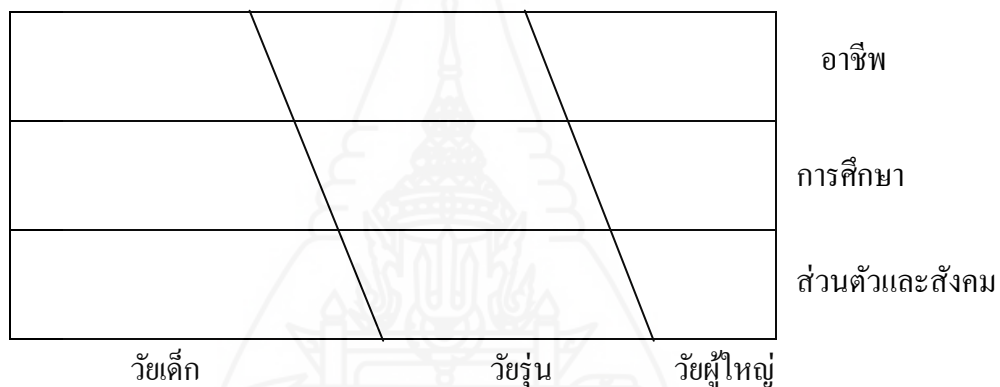
จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวเป็นการ มุ่งเน้นให้ผู้รับบริการ และผู้ให้บริการมีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนในทุกด้าน ทุกวัย ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของ สังคมและประเทศชาติ

หลักการ แนวทาง และเทคนิคการจัดกิจกรรมแนะแนว

สมร ทองดี และปราณี รามสูต(2545: 29-41) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนากิจกรรมแนะแนวสรุปได้ดังนี้คือ

1. ลักษณะของสิ่งที่ต้องพัฒนา ในการพัฒนากิจกรรมแนะแนวควรครอบคลุม ขอบข่ายของการแนะแนว ทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัว และสังคมโดยคำนึงถึง ปัจจัยในด้านต่างๆ อาทิ ความจำเป็นและความต้องการของผู้รับบริการ สภาพสังคม และปัญหา กระแสโลกาภิวัตน์ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษา แผนพัฒนางานแนะแนว ฯลฯ เพื่อกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว โดยให้สอดคล้องกับปรัชญาการแนะแนว ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาการเสริมสร้างตนเอง สามารถแก้ปัญหาป้องกันปัญหาได้

2. ลักษณะของผู้รับบริการ การพัฒนากิจกรรมแนะแนวจะต้องจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการแต่ละวัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย 3 วัย ในผู้รับบริการ 3 วัย อาจแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงการให้น้ำหนักงานแนะแนวแต่ละด้านกับผู้เรียนแต่ละวัย

ที่มา: โกศล มีคุณ (2544) “การแนะแนว จริยธรรม และวิชาชีพ” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาหลักการและแนวทางการแนะแนว* หน่วยที่ 1 หน้า 24 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ตามภาพที่แสดงนี้เป็นบทบาทการแนะแนวในขอบข่ายต่างๆ โดยภาพรวมของผู้รับบริการแนะแนวแต่ละวัย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบุคคลมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านส่วนตัว สภาพแวดล้อม และประสบการณ์ทางสังคม แม้จะเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเดียวกันก็อาจต้องการบริการที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

2.1 วัยเด็ก เป็นวัยที่ชอบสนุกสนาน สนุกสนาน สนใจการเล่น รับรู้เชิงรูปธรรม มากกว่านามธรรม ควรเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ปนเล่น ส่งเสริมการแสดงออก ใช้สื่อ หรือกิจกรรม สอดแทรกการพัฒนาทักษะทางสังคม และเน้นกิจกรรมเป็นกลุ่ม

2.2 วัยรุ่น เป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นต้องการการยอมรับ ความเป็นอิสระเสรี แสวงหาเอกลักษณ์และบทบาท สนใจการมีอุดมการณ์แห่งชีวิต มีพลังมากทั้งด้านร่างกาย ความคิด และปัญญา ควรเน้นกิจกรรมแบบกลุ่มและให้ลงมือปฏิบัติมากที่สุด การฝึกทักษะสังคมด้านการยอมรับ ส่งเสริมกิจกรรมประเภทที่ช่วยให้ได้แสดงออก ให้มีการคิด สังเคราะห์กรณีศึกษา ใช้สื่อ เกม เพลง กระบวนการกลุ่มที่สอดคล้องกับยุคสมัย

2.3 วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีประสบการณ์ชีวิตหลายด้าน มีสถานะทางสังคมมีอาชีพ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ แต่อาจมีปัญหาบางประการที่เกี่ยวกับการปรับตัวทางอาชีพและสังคม ควรเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ หาเหตุผลและเสนอแนวคิด ควรหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ให้ ผู้รับบริการเล่นสนุกสนานหรือออกท่าทางมากเกินไป

3. ลักษณะของกิจกรรม การพัฒนากิจกรรมแนะแนวแบ่งเป็นลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมที่จัดเป็นกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมแบ่งกลุ่มทำงาน กระบวนการกลุ่มกลุ่มสัมพันธ์ ส่วนกิจกรรมที่จัดเป็นรายบุคคลและหรือจัดเป็นกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมเพื่อให้เกิดการปรึกษา บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การสาธิต การทดลอง ฝึกปฏิบัติ การสืบค้น ซึ่งผู้พัฒนากิจกรรมจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับผู้รับบริการและปัจจัยสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ด้วย

4. ประโยชน์ของการนำไปใช้ ซึ่งเป็นหัวใจการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยมุ่งเน้นให้ ผู้รับบริการสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ในปัจจุบันนิยมเรียกว่า "นำองค์ความรู้สู่วิถีชีวิต"

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปหลักการพัฒนากิจกรรมแนะแนวได้ว่า เป็นการจัดเพื่อพัฒนาให้แก่ผู้รับบริการทุกคน ทั้งวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ โดยจัดให้ครอบคลุมขอบข่ายการแนะแนว ทั้งทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวและสังคม ให้รู้จักตนเอง และสิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวทางในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม สมร ทองดี และปาริณี รามสูต (2545: 44-59) ได้เสนอแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวตามแนวของมูโรและคอตท์แมน (Muro & Kottman) ไว้ดังนี้

1.1 เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีของผู้รับบริการต่อการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น

1.2 เพื่อให้ผู้รับบริการค้นหาความหมายให้ชีวิตด้านการเรียนรู้ มีชีวิตแห่งการเรียนรู้ในทุกย่างก้าวของประสบการณ์

1.3 เพื่อเสริมสร้างพัฒนาให้ผู้รับบริการมองเห็นตนเองในแง่บวก

1.4 เพื่อส่งเสริมให้ผู้รับบริการศรัทธา มองเห็นคุณค่าในตนเอง

1.5 เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการตระหนักรู้ตนของผู้รับบริการและให้ตระหนักในความสามารถที่จะแสดงตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.6 เพื่อให้ผู้รับบริการสำรวจและเข้าใจค่านิยมของตน รวมทั้งคุณลักษณะอื่นๆ

1.7 เพื่อเสริมสร้างให้ผู้รับบริการรู้จักยอมรับผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเองมองโลกในแง่ดี

1.8 เพื่อให้ผู้รับบริการมีทักษะด้านการเรียนรู้ในสิ่งพื้นฐานที่คนธรรมดาสามัญทั่วไปพึงเรียนรู้ได้

1.9 เพื่อพัฒนาเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาของผู้รับบริการ

1.10 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมโดยให้ประพฤติปฏิบัติเยี่ยงคนที่มีความรับผิดชอบทั่วไปได้

1.11 เพื่อเสริมสร้างเจตคติทางบวกต่อการมีวิถีชีวิตที่เหมาะสม ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

2. การกำหนดขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนว ควรกำหนดขอบข่ายของกิจกรรมว่าจะจัดกิจกรรมแนะแนวด้านใด จัดให้แก่ใคร จัดลักษณะใด

3. การกำหนดขั้นตอนของกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ 1) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ 2) สะท้อนกลับการรับรู้ 3) สรุปสาระสู่ชีวิต และ 4) คิดและนำไปปฏิบัติ

4. การเลือกใช้เครื่องมือและสื่อประกอบกิจกรรมที่เหมาะสม เป็นปัจจัยที่ช่วยให้สามารถจัดกิจกรรมได้บรรลุวัตถุประสงค์

5. การประเมินคุณภาพของกิจกรรมแนะแนวว่ามีจุดเด่น หรือจุดอ่อนอย่างไรเพื่อนำไปสู่การปรับและพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. การทำคู่มือกิจกรรมแนะแนว เพื่อช่วยให้ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างราบรื่น ทั้งยังเป็นการเผยแพร่แนวคิดและแนวทางในการจัดกิจกรรมแนะแนวต่อไป

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนากิจกรรมแนะแนวจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน และประเมินผลการดำเนินการเป็นระยะ เพื่อประสิทธิภาพของกิจกรรมแนะแนวที่จัดขึ้น

เทคนิคการจัดกิจกรรมแนะแนว

การจัดกิจกรรมแนะแนวควรมีเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนดังความคิดเห็นของ จำเนียร ช่างโชติ (2527: 118-120) ได้เสนอแนะเทคนิคในการสอนแนะแนวไว้ว่า

1. ควรจัดบรรยากาศให้เป็นกันเอง ให้นักเรียนรู้สึกอิสระ สบายใจในการแสดงออก
 2. กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกมากที่สุดทั้งในด้านความคิด ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความกล้าในการพูดและความรู้สึกที่ต้องการระบายออก
 3. เปิดโอกาส กระตุ้นและช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้แก้ปัญหาและปฏิบัติงานร่วมกันให้ได้มากที่สุด
 4. กระตุ้นและช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรมต่างๆ และมอบหมายความรับผิดชอบให้ทำงานในกิจกรรมนั้นๆ ตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ
 5. ไม่ควรอย่างยิ่งในการสอนแบบปาฐกถาโดยครูพูดคนเดียวและให้นักเรียน จดเอา
 6. เวลาของกิจกรรมแนะแนวควรเป็นเวลาของนักเรียนจริงๆ และต้องใช้เวลาเหล่านั้นให้เกิดความเจริญงอกงามของนักเรียนในทุกๆ ด้านอย่างเต็มที่
 7. ครูผู้สอนต้องวางแผนและเตรียมตนเองในเรื่องเนื้อหา วิธีการให้ความรู้และ กิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม โดยนำหลักจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ เพื่อกระตุ้นใจให้นักเรียนสนใจ
 8. ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เรียนรู้หน้าที่ของตนมีพันธะต่อกัน
 9. มีการนำเอาหลักการของขบวนการกลุ่มหรือกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) และเทคนิคการสอนการต่างๆ มาใช้เพื่อการพัฒนาผู้เรียน
 10. ครูผู้สอนกิจกรรมแนะแนว ควรมีสমุดบันที่รายละเอียดต่างๆ ของการสอนไว้ทุกครั้ง
 11. ในการสอนกิจกรรมแนะแนว ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่ม โดยมีครูคอยให้คำแนะนำเวลามีปัญหา
- เช่นเดียวกับที่กรมวิชาการ (ม.ป.ป.: บทนำ) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมแนะแนวทุกครั้ง ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นก่อนแล้วจึงแสดงความคิดเห็นตาม หรือแสดงความคิดเห็นในกรณีไม่เห็นด้วยพร้อมเหตุผลประกอบและไม่ด่วนตัดสินคำตอบ หรือทัศนคติ

ของนักเรียนว่าถูกหรือผิด แต่พยายามให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลของเขา เพราะคำตอบหรือทัศนคติของนักเรียนแต่ละคนย่อมถูกสำหรับเขา เขาย่อมมีเหตุผลในคำตอบครู ต้องแสดงท่าทางด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรทั้งคำพูด น้ำเสียงและท่าทาง ต้องใช้อารมณ์ขันเป็น มีการสังเกตและบันทึกการสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนในกลุ่มขณะจัดกิจกรรมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกและความรู้สึก ฟัง สะท้อนความรู้สึก (ความคิด) ของคำตอบนักเรียน มีการใช้คำพูดกระตุ้นให้เด็กคิดเพื่อแก้ปัญหาและหาคำตอบด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล กล่าวชื่นชมเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานกลุ่มร่วมกัน เน้นบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย ใช้เหตุผล สะท้อนค่านิยมของนักเรียนจากคำตอบที่เป็นเหตุผล หากนักเรียนค้นหาคำตอบไม่ได้ หรือแก้ปัญหาบางอย่างไม่ได้ ครูอาจยกตัวอย่างคำตอบของตนนำเสนอได้ และควรเตรียมอุปกรณ์ทุกครั้งก่อนจัดกิจกรรม นอกจากนี้ควรให้นักเรียนทุกคนได้รับทราบข้อตกลงเบื้องต้นในการร่วมกิจกรรม

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าเทคนิคการจัดกิจกรรมแนะแนวช่วยให้ผู้วิจัยได้แนวทางกระบวนการ และการเลือกใช้เทคนิคที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีบทบาท และมีส่วนร่วมมากที่สุด ผู้จัดกิจกรรมเป็นเพียงผู้กระตุ้นจัดบรรยากาศ และเตรียมอุปกรณ์ต่างๆให้พร้อม

1.2 ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2529: 2) ได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสอน ประกอบด้วย คู่มือครูโดยมีรายละเอียด คำชี้แจง วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ อุปกรณ์และการประเมิน นอกจากนี้ นักวิชาการบางท่านให้ความหมายของชุดแนะแนว หรือกิจกรรมแนะแนวว่าเป็นการชุดการสอน คือ เป็นวัตรกรรมทางการศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งเข้ามามีบทบาทต่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นรูปแบบของสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย คำแนะนำให้นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุพฤติกรรมตามเป้าหมาย การรวบรวมเนื้อหาที่จะมาสร้างนั้น ได้มาจากขอบข่ายความรู้ที่หลักสูตรต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเนื้อหาจะถูกต้องชัดเจนที่จะสื่อความหมายให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามเป้าหมาย ชุดการแนะแนวเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสอนนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งประกอบด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การอภิปราย การรายงานเป็นกลุ่มและรายบุคคล การแสดงบทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เป็นต้น และมีการใช้สื่อประกอบ เช่น แผนภูมิ แผ่นภาพ วิดีทัศน์ แผ่นโปสเตอร์ เป็นต้น

วิลาวลัย บุญวัฒน์ (2532: 8) กล่าวว่า ชุดการแนะแนว หมายถึง เครื่องมือที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบ โดยจัดสื่อการสอนแบบประสม ได้แก่ วัสดุเทป ภาพประกอบ เอกสารและใช้กระบวนการกลุ่มประกอบการสอน

สุรจิต วรรณารักษ์ (2540: 9) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมแนะแนว เป็นเครื่องมือช่วยสอน ประกอบด้วย รูปภาพ สไลด์ เทปเพลง ที่จะช่วยให้นักเรียนได้ดียิ่งขึ้น หลักจากที่นักเรียนเรียนด้วยชุดการสอนจบแต่ละบทเรียน นักเรียนสามารถทราบความก้าวหน้าของตนเองจากการทำแบบทดสอบที่มีอยู่ในชุดการเรียนการสอน

จากความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือทางการแนะแนวที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลายกิจกรรม และมีการจัดสื่อแบบผสม เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้และมีการพัฒนาตามจุดประสงค์ของกิจกรรม

1.3 องค์ประกอบของชุดกิจกรรมแนะแนว

จิรภา สุกิจจวนิช (2548: 25) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดวิชากิจกรรมทางการแนะแนวที่จัดขึ้นในรูปแบบของการฝึกอบรม ว่ามีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบชุดกิจกรรมแนะแนวแตกต่างกันไป เช่น จากมติของที่ประชุมคณะกรรมการบริหารหลักสูตรวิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ครั้งที่ 5/2531 ประจำปีภาคต้นปีการศึกษา 2531 ลงวันที่ 27 กันยายน 2531 ในวาระที่ 3 วลัยลักษณ์ ภักดีผล (2533: 9) ให้ข้อสรุปว่า “ชุดการแนะแนว” ควร มีรายละเอียดดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารหลักสูตรวิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

1.1 คู่มือครู ซึ่งประกอบด้วย คำชี้แจงทั่วไป วัตถุประสงค์ วิธีการใช้และเครื่องมือวัด เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การใช้แบบทดสอบ เป็นต้น

1.2 โปรแกรมกิจกรรม หัวข้อเรื่อง ซึ่งประกอบด้วย ชื่อกิจกรรมวัตถุประสงค์วิธีดำเนินการ อุปกรณ์ และการประเมิน

ความคิดเห็นของ ดวน (ปีนั้นที่ 2538: 23 อ้างอิงมาจาก Duance 1973: 169-174 อ้างถึงใน ลำภู จำพันธ์ 2546: 32) กล่าวว่า ควรประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐาน 7 ส่วนคือ หลักการและเหตุผล รายละเอียดของเนื้อหา จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การค้นหาทางเลือกหรือกิจกรรมในการแสดงออก (เลือกกิจกรรม) เครื่องมือในการประเมินผลเบื้องต้น (การประเมินผลตนเอง และการประเมินผลภายหลัง) และคู่มือการใช้ นอกจากนี้ยังมีข้อสรุปจากการเข้าร่วมสัมมนาเข้มของคณาจารย์และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาแขนงการแนะแนว

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีการศึกษา 2545 (22 กันยายน 2545) ได้กำหนดว่า ชุดกิจกรรม
แนะแนวประกอบด้วย

1. คู่มือผู้ให้บริการ ซึ่งมีคำชี้แจงการเตรียมการของผู้ให้บริการแนะแนว แผนการ
จัดกิจกรรมต่างๆ

2. คู่มือผู้รับบริการ ซึ่งมีใบงาน ใบความรู้ และแบบทดสอบก่อน-หลัง

3. สื่อหรืออุปกรณ์การจัดกิจกรรม

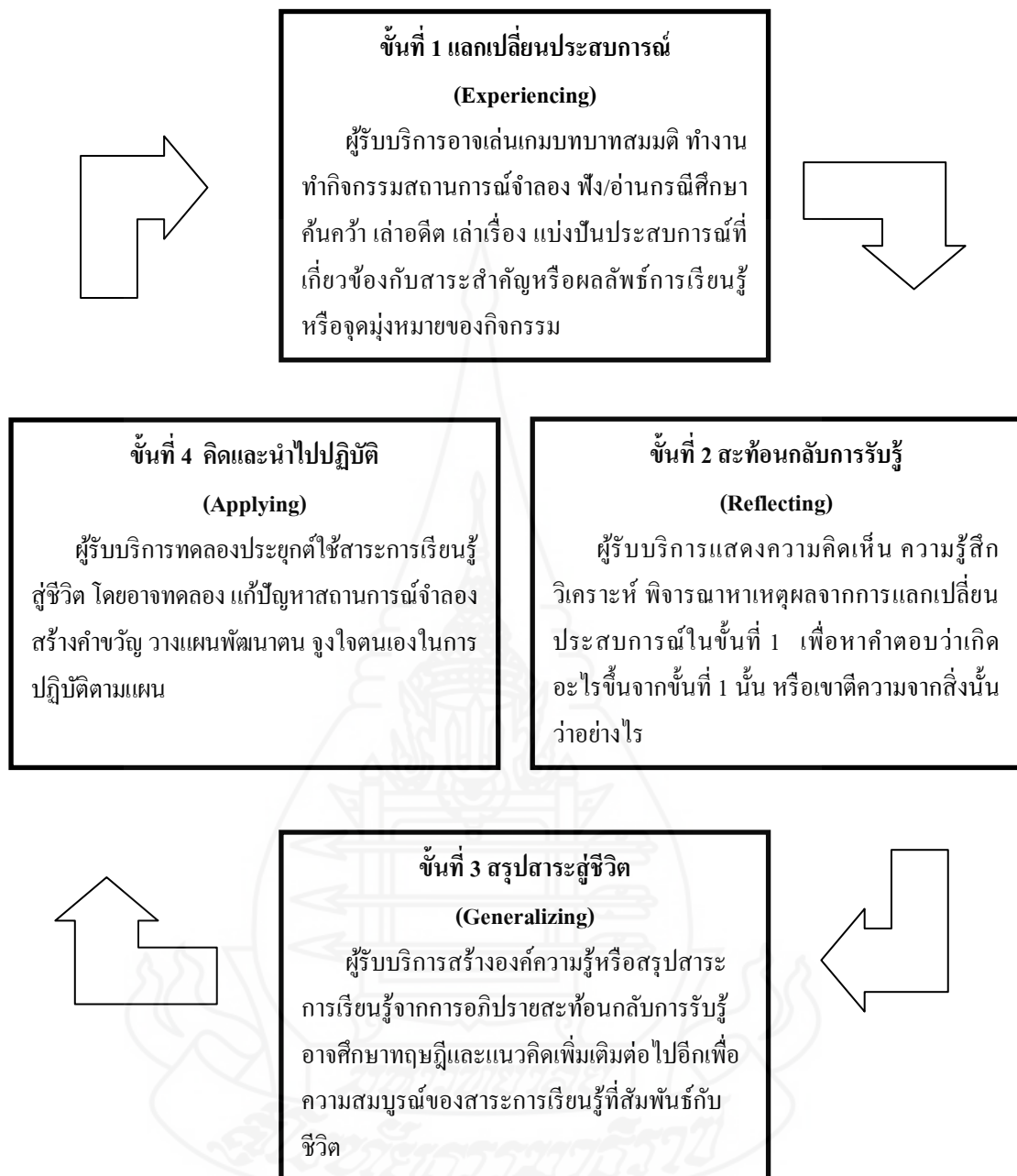
จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของชุดกิจกรรมแนะแนวที่จัดขึ้นใน
รูปแบบของการฝึกอบรม ควรประกอบด้วย (1) คู่มือผู้ให้บริการซึ่งมีคำชี้แจงการเตรียมการของผู้
ให้บริการ (ผู้จัดกิจกรรม) แผนการจัดกิจกรรมต่างๆ (2) คู่มือผู้รับบริการ (ผู้ร่วมกิจกรรม) ซึ่งมีใบ
งาน ใบความรู้แบบทดสอบก่อน-หลัง และ (3) สื่อ อุปกรณ์การจัดกิจกรรม

1.4 การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนว

การจัดกิจกรรมแนะแนว เน้นการจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้
แบบมีส่วนร่วม (Participation learning) ที่เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning)
และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มเป็นสำคัญ (Group process learning) ซึ่งผู้สร้างทฤษฎีการ
เรียนรู้เชิงประสบการณ์มีหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีคำอธิบายแตกต่างกันไปบ้างในบางส่วนจาก
ผลการศึกษารวบรวมของคัทเนอร์ และแนคเลอร์ (Kottman Ashby & Degraaf, 2001: 4 อ้างถึงใน
สมร ทองดี และปราณี รามสูต 2545: 50) ซึ่งการเรียนรู้เชิงประสบการณ์นี้ มีขั้นตอนการดำเนิน
กิจกรรม ซึ่งจะกระตุ้นความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยวงจรเรียนรู้ 4 ขั้นตอน(four phases of
the learning cycle/ ERGA) ประกอบด้วย

1. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experiencing)
2. ขั้นสะท้อนกลับการรับรู้ (Reflecting)
3. ขั้นสรุปสาระสู่ชีวิต (Generalizing)
4. ขั้นคิดและนำไปปฏิบัติ (Applying)

แลกเปลี่ยนประสบการณ์ --> สะท้อนกลับการรับรู้ --> สรุปสาระสู่ชีวิต --> คิดและนำไปปฏิบัติ

ภาพที่ 2.2 แสดงขั้นตอนและวงจรกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

ที่มา: สมร ทองดี และปารัณิ รามสูต(2545) “แนวคิดในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว” ใน
ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือและกิจกรรมแนะแนว หน้าที่ 9 หน้า 40
 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในขั้นที่ 4 คือ การคิดและนำไปปฏิบัติ (Applying) มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้ผู้รับบริการสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง หรือในปัจจุบันนิยมเรียกว่า “นำองค์ความรู้สู่วิถีชีวิต” (apply the new information to daily life) ซึ่งเปรียบได้กับหัวใจของการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ส่งผลให้ครูที่ปรึกษาเกิดการรู้จัก เข้าใจตนเอง เข้าใจหน้าที่และบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถประยุกต์และบูรณาการความรู้ทางการแนะแนวสู่การปฏิบัติงานในการเรียนการสอน มีทักษะและประสบการณ์ให้บริการแนะแนว รวมทั้งการให้การปรึกษาเบื้องต้นและสามารถให้ความช่วยเหลือผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนว

1.5.1 งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า มีผู้วิจัยใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาส่งเสริม แก้ไขป้องกันพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้

บุษบากร ดันทวารณ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนว เพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองตามแนวคิดของคูเปอร์สมิธ และพฤติกรรมเรียนที่พึงประสงค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ในโรงเรียนเขलगันคร จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวมีการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการใช้ชุดกิจกรรมเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิทยาภรณ์ พิทยาธรกุล (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อปรับพฤติกรรมก่อนวันในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนาหลวงสังักกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวมีพฤติกรรมก่อนวันในชั้นเรียนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริรัตน์ แสนยากุล (2546: 70) ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระแม่มาลีสาธุประดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร ผลการทดลองพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยกิจกรรมกลุ่มมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อัมพร แสงวิเชียร (2546: 4) ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุดบากราชบุรีบำรุงจังหวัดสกลนคร ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการ

วาริ คชศิลา (2546: 4) การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสองพี่น้องวิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการทดลองพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ถำญ จำพันธุ์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติตนกับเพื่อนต่างเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสีตบุตรบำรุง กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวมีการปฏิบัติตนกับเพื่อนต่างเพศหลังใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พระมหาเกรียงศักดิ์ สุทธิชาติ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้เทคนิคการเจริญภูวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 2 จังหวัดราชบุรี พบว่า เยาวชนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้เทคนิคการเจริญภูวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เขวรักษ์ ปวงคำคง (2549: 4) การใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชาวเขาที่อยู่ในหอพัก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแม่สะเรียงบริพัตรศึกษา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการทดลองพบว่า หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวนักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น

จินตนา บัวเขียน (2550) ศึกษาเรื่อง ผลการฝึกเพื่อพัฒนาความเชื่อในการควบคุมสาเหตุและผลจากการกระทำของตนของนักเรียนวัยรุ่นที่มีจิตลักษณะแตกต่างกันด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนวัยรุ่นชายและหญิงอายุระหว่าง 13-15 ปี ของโรงเรียนนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีการศึกษา 2550 จำนวน 60 คน โดยใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวในการฝึกเพื่อพัฒนาความเชื่อในการควบคุมสาเหตุและผลจากการกระทำของตน จำนวน 10 กิจกรรม จากผลการวิเคราะห์ความเชื่อในการควบคุมสาเหตุและผลจากการกระทำของตน เมื่อพิจารณาตามตัวแปร คือ การใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว (การฝึก) กับภูมิหลังทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ ผลการเรียนเฉลี่ย และอาชีพของผู้ปกครอง จากผลการวิจัย ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติของความแปรปรวนระหว่างการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวกับภูมิหลังทางชีวสังคม

ภัทรพร ชมพูนุช (2550) ศึกษาเรื่อง “ผลการฝึกเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ในคุณค่าของสิ่งที่รื้อคอยของนักเรียนวัยรุ่นที่มีจิตลักษณะแตกต่างกันด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว” โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนวัยรุ่นชายและหญิง อายุระหว่าง 10-13 ปี จากโรงเรียนบ้านพลอย จังหวัดปทุมธานี จำนวน 60 คน จากผลการวิจัยไม่พบนัยสำคัญทางสถิติของความแปรปรวนระหว่างการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวกับภูมิหลังทางชีวสังคม

ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวกับภูมิหลังทางชีวสังคม ในการวิจัยพบว่า ภูมิหลังทางชีวสังคมของนักเรียนเพิ่มเติมด้วยได้แก่ เพศ ผลการเรียนรู้เฉลี่ย และอาชีพของผู้ปกครอง โดยมุ่งศึกษาว่า กลุ่มทดลองที่มีภูมิหลังทางชีวสังคมแตกต่างกัน มีทักษะชีวิตด้านสังคมที่แตกต่างกัน หลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสังคม

ราตรี ประชุมพันธ์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองไร่ จังหวัดยโสธร พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวมีคะแนนความขยันหมั่นเพียรและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนสูงกว่าหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุมาพร สงสุวรรณ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนจิตรลดา พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวมีคะแนนเฉลี่ยของความมีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรนุช เอกจริยกร (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดปากน้ำวิทยาคม กรุงเทพมหานคร พบว่า (1) ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 (2) ค่าเฉลี่ยของคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อชุดกิจกรรมแนะแนวอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

วรฉัตร ไตรทิตย์ (2552: 59-60) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานประ โยชน์ต่อส่วนรวม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านถนน (ประสมทรัพย์ประชานุกูล 1) จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า กลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนา พฤติกรรมการทำงานประ โยชน์ต่อส่วนรวม มีพฤติกรรมการทำงานประ โยชน์ต่อส่วนรวมสูงกว่าก่อนการ ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานประ โยชน์ต่อส่วนรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานประ โยชน์ต่อ ส่วนรวมมีพฤติกรรมการทำงานประ โยชน์ต่อส่วนรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

พรทรัพย์ ชื่นในเมือง (2554: 60-65) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดพฤติกรรมที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมที่มีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ภายหลังจากใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามหลักการของทฤษฎีพฤติกรรมนิยม นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ภายหลังจากทดลองนักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวตามหลักการของทฤษฎีพฤติกรรมนิยมมีจิตสาธารณะโดยแยกตามรายองค์ประกอบของจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

แมคโครแมน (Macroman, 1975: 109) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ชุดการสอนและกิจกรรมกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนร่วมกับกิจกรรมกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษามากกว่านักเรียนที่ใช้ชุดการสอนเพียงอย่างเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนเพียงอย่างเดียวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศสรุปได้ว่าชุดกิจกรรมแนะแนวมีส่วนช่วยในการพัฒนานักเรียนในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านส่วนตัวและสังคม ในการช่วยเสริมและสนับสนุนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิด เจตคติ ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ

ความหมายและความสำคัญของสารสนเทศ

ความหมาย สารสนเทศมีความหลากหลายที่หลากหลายขึ้นอยู่กับว่าจะนำไปใช้ในสถานการณ์ใด สารสนเทศในบางความหมายเหมาะกับบางสาขาวิชา แต่มีความแตกต่างกันตามบริบทที่ต่างกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่แตกต่างและองค์ประกอบตามบริบท

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2546) ได้กล่าวถึงความหมายของสารสนเทศในเชิงของความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ไว้ว่า สารสนเทศ เป็นการนำข้อมูลซึ่งเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งอาจอยู่ในรูปของตัวเลข ตัวอักษร ภาพ หรือเสียง มาประมวลอันเป็นกระบวนการในการเพิ่มคุณค่าให้กับข้อมูลนั้นๆ ทำให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ ในขณะที่ความรู้เป็นความเข้าใจหรือความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลได้สังเคราะห์หรือทำความเข้าใจจากสารสนเทศ

มาลี ถ้ำสกุล (2546) ได้สรุปให้ความหมายคำว่า สารสนเทศ มีความหมายครอบคลุม ข้อมูล ข้อเท็จจริง ทรัพยากรสารสนเทศ ความรู้ สื่อบันทึก ความคิด ประสบการณ์

คีแนน (Keenan, 2000) ให้ความหมายว่า สารสนเทศ หมายถึง ความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ต่างๆ ที่ผ่านการประมวลหรือวิเคราะห์ผลสรุปด้วยวิธีการต่างๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ดังนั้น สารสนเทศ จึงหมายถึง ข้อมูล ข้อเท็จจริง เหตุการณ์ ความรู้ ประสบการณ์ ความคิด ที่อยู่ในรูปของตัวเลข อักษร ภาพ หรือเสียง ที่ผ่านการประมวลผล มีการถ่ายทอดและ บันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับสารทราบ และนำสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ความสำคัญของสารสนเทศ มีผู้กล่าวถึง ดังนี้

สารสนเทศมีความสำคัญ และเป็นเครื่องมือทางปัญญาที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตที่ดีในสังคมปัจจุบัน มนุษย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับ สภาพการณ์โดยรู้จักแสวงหา และเลือกสรรสารสนเทศที่เหมาะสมทั้งต่อตนเอง และสังคม (มาลี ถ้ำสกุล 2546)

สารสนเทศเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงเผ่าพันธุ์ และการเอาชนะภัยอันตรายต่างๆ ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์เป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น มนุษย์ได้เล็งเห็นความสำคัญของ สารสนเทศ จึงได้คิดค้นตัวอักษรที่ใช้ในการบันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์เพื่อไว้ถ่ายทอดต่อไป (เย็น ภู่วรรณ 2546)

สารสนเทศเป็นสิ่งที่ล้ำค่า และเป็นทรัพยากรของชาติ ประภาดิ ลิบสินธุ์ (2543) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสารสนเทศไว้ว่า “สารสนเทศเป็นทรัพยากรของชาติที่มีความสำคัญไม่ยิ่ง หย่อนไปกว่าทรัพยากรประเภทอื่นๆ สารสนเทศมีประโยชน์นานัปการ นับตั้งแต่ช่วยลดความอยากรู้ คลายความสงสัย จนถึงช่วยแก้ปัญหา ช่วยวางแผน และการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง สารสนเทศ จึงช่วยพัฒนาบุคคล ช่วยการปฏิบัติงาน ช่วยในการดำรงชีวิต ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาสังคม และ ประเทศ สารสนเทศจึงมีความสำคัญในหลายระดับ ทั้งต่อบุคคล ต่อองค์กร และต่อสังคม”

มาลี ถ้ำสกุล (2546) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสารสนเทศ ไว้ว่า สารสนเทศให้อำนาจแก่ผู้ใช้ในการสร้างงานให้บรรลุ สารสนเทศจึงเปรียบเทียบกับทรัพย์ที่มีค่า สารสนเทศมีความสำคัญทั้งต่อบุคคล องค์กร และต่อสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมถึง การศึกษา ในแง่ของการศึกษา สารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนการสอนในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมถึงการค้นคว้าในวิชาต่างๆ

ดังนั้น สารสนเทศจึงมีความสำคัญในการช่วยลดความอยากรู้ คลายความสงสัยช่วยแก้ปัญหา รวมทั้ง ช่วยวางแผน การตัดสินใจ เพิ่มพูนและพัฒนาความรู้ไม่ว่าจะในด้านการงานหรือการศึกษา สารสนเทศจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง องค์กร

2.1 ความหมายของการรู้สารสนเทศ

พอล (Paul, 2004) เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) ในปี ค.ศ.1974 ขึ้น เนื่องจากเห็นถึงพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเพิ่มขึ้นของสารสนเทศเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ ที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนในสังคมอย่างกว้างขวาง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้สารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ ทำให้บุคคลต้องเผชิญกับทางเลือกสารสนเทศที่หลากหลาย และมากมาย จึงมีความจำเป็นที่ต้อง รู้เกี่ยวกับประเมิน เลือก และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการเปลี่ยนแปลง และเพิ่มทักษะใหม่ เช่น ทักษะในการแสวงหา การเข้าถึง สารสนเทศทักษะเทคโนโลยีเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ความสามารถของมนุษย์ให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบ มีวิจารณญาณ และความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการพัฒนาประเทศสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ในสังคมใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุดังกล่าวปัจจุบันองค์กรสากลคือ UNESCO (2008, p.1-5) ได้กำหนดให้ทักษะการรู้สารสนเทศเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ ทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ

พอล (Paul, 2004) ได้อธิบายว่า การรู้สารสนเทศหมายถึง การที่บุคคลได้รับการฝึกฝนให้สามารถประยุกต์สารสนเทศมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านเทคนิคการใช้เครื่องมือในการเข้าถึง และสามารถสังเคราะห์สารสนเทศมาใช้ได้ตามความต้องการ (Eisenberg, 2004)

สถาบันห้องสมุดและผู้เชี่ยวชาญสารสนเทศ (Chartered Institute of Library and Information Professionals: CILIP, 2008) ได้ให้คำนิยามการรู้สารสนเทศไว้ว่า “การรู้สารสนเทศ คือ การทราบว่าเมื่อไหร่และด้วยสาเหตุอะไรที่ต้องการสารสนเทศ และจะหาสารสนเทศที่ต้องการได้จากที่ไหน รวมทั้งรู้วิธีการประเมิน และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารได้อย่างรวดเร็วมีความถูกต้อง และมี จริยธรรม”

สมาคมบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยและการวิจัย (Association of College and Research Library: ACRL, 1989) ได้ให้คำนิยามเรื่องการรู้สารสนเทศไว้ว่า “การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศการประเมินการใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล จากแหล่งที่หลากหลาย” และได้อธิบายว่าการรู้สารสนเทศ หมายถึง ความรู้ และความสามารถของบุคคลในการระบุความต้องการสารสนเทศของตนเอง ความสามารถในการค้นหา

ประเมินคุณค่า และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (American Library Association, 1989) การรู้สารสนเทศจึงครอบคลุมความรู้ความสามารถของบุคคลในเรื่องต่อไปนี้

1. ตระหนักรู้ว่าสารสนเทศที่ถูกต้องสมควรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
2. รู้ว่าตนเองมีความต้องการสารสนเทศใด
3. สามารถตั้งคำถามหรือระบุความต้องการสารสนเทศของตนเองได้
4. สามารถระบุหรือชี้แหล่งสารสนเทศที่จะค้นหาได้
5. สามารถพัฒนาวิธีการสืบค้นสารสนเทศได้
6. สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศทั้งที่จัดเก็บอยู่ในสื่อคอมพิวเตอร์ และสื่อรูปแบบอื่นๆ ได้
7. สามารถประเมินคุณค่าสารสนเทศได้
8. สามารถจัดกลุ่มหรือหมวดหมู่สารสนเทศเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้
9. สามารถบูรณาการสารสนเทศใหม่ๆ เข้ากับองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมได้
10. สามารถใช้สารสนเทศในการคิดเชิงวิเคราะห์ และใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหาได้

สมาน ลอยฟ้า (2545) ได้ให้ความหมายการรู้สารสนเทศ หมายถึง การรู้สารสนเทศเป็นที่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถด้านสารสนเทศ โดยเป็นกระบวนการทางปัญญาเพื่อสร้างความเข้าใจในความต้องการสารสนเทศ การค้นหา การประเมิน การใช้สารสนเทศ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพการรู้สารสนเทศ ยังจำเป็นต้องอาศัยทักษะต่าง ๆ อีกเช่นกัน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ทักษะการเรียนรู้และทักษะอื่นๆ อีกด้วย

สุจิน บุตรดีสุวรรณ (2546) ได้ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศ หมายถึง ทักษะความรู้ ความสามารถของบุคคลที่จะบอกได้ว่าต้องการสารสนเทศอะไร สามารถค้นหา ประเมิน และใช้สารสนเทศที่ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ

จากคำนิยามดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของการรู้สารสนเทศได้ว่า หมายถึง การที่บุคคลได้รับการฝึกฝนให้สามารถประยุกต์สารสนเทศมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านเทคนิคการใช้เครื่องมือในการเข้าถึง และสามารถสังเคราะห์สารสนเทศมาใช้ได้ตามความต้องการ และมีความสามารถที่ใช้สารสนเทศ ได้แก่ ความสามารถในการกำหนดชนิดและขอบเขตของสารสนเทศ คือ กำหนดคำถาม ปัญหาและหัวข้อที่ต้องการศึกษาตลอดจน คำศัพท์หรือคำสำคัญที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์แนวคิดหลัก ประเด็นย่อยของเรื่องที่ต้องการศึกษาได้ สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยระบุประเภทและรูปแบบ

ตลอดจนการกำหนด กลยุทธ์การสืบค้น และดำเนินการค้นโดยใช้วิธีต่างๆ ได้โดย รู้จักแหล่งและทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่างๆ ตัดสินใจได้ว่าควรค้นสารสนเทศจากแหล่งใด เข้าใจถึงข้อจำกัดและความแตกต่างของแหล่งสารสนเทศแต่ละประเภทที่หามาได้ กำหนดหัวข้อเรื่อง คำสำคัญและใช้กลยุทธ์ในการสืบค้นสารสนเทศ ที่เหมาะสมได้ สามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งที่มาได้อย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงสารสนเทศที่ได้รับการคัดเลือกไว้เข้ากับพื้นฐานความรู้เดิมที่ตนเองมีอยู่ได้ โดยการประเมินแหล่งที่มาว่ามีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ตัดสินใจได้ว่าสารสนเทศที่สืบค้นมาได้นั้น มีความสัมพันธ์และพอเพียง ในการตอบสนอง ความต้องการสารสนเทศ และสืบค้นเพิ่มเติมได้ ถ้าต้องการ รวมถึงความสามารถในการนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยการบูรณาการสารสนเทศให้เกิดความรู้ มีการใช้และวิเคราะห์ ประเมินผลสารสนเทศที่ดี เพื่อนำไปสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ มีจริยธรรมหรือใช้เพื่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.2 ความสำคัญของการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศมีความสำคัญทั้งต่อการศึกษาและการดำรงชีวิต ในด้านการศึกษา การรู้สารสนเทศเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการศึกษาทั้งในระดับพื้นฐานและระดับสูง ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการศึกษาทางไกล การรู้สารสนเทศเป็นข้อกำหนดพื้นฐานสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม การสร้างความรู้ใหม่ ซึ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจในอนาคต การเรียนรู้ตลอดชีวิต การแก้ไขปัญหาในระดับโลก และการปกครองตนเอง (Australian Library and Information Association, 2000)

ชุดิมา สัจจามันท์ (2544) ได้ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศเป็นทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะ และกระบวนการอันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และทักษะชีวิต และช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้สารสนเทศและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบันในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การรู้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้สารสนเทศ โดยเฉพาะในกระบวนการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศ จากข้อมูลรายการสาธารณะ ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ

2. ด้านภาษา ความรู้และทักษะด้านภาษามีความสำคัญเช่น ในขั้นตอนการค้นคืนสารสนเทศ ต้องมีการกำหนดคำค้น คำสำคัญ หรือหัวข้อเรื่อง ในการใช้สารสนเทศ โดยเฉพาะสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต และการนำเสนอสารสนเทศ ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะทางภาษา

3. ด้านความคิด การพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิด รู้จักคิด วิเคราะห์ เป็นกระบวนการสำคัญในการสอนเรื่องการรู้สารสนเทศ และสร้างผู้รู้สารสนเทศ การคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดอย่างมีระบบ และการมีวิจารณญาณ ได้รับการเสริมสร้างทุกขั้นตอน ตั้งแต่การแสวงหา การเข้าถึง การประเมิน การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอสารสนเทศ ถือได้ว่าความคิดเป็นแกนสำคัญของกระบวนการรู้สารสนเทศ

4. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ การสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ มีความสำคัญ และเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การรู้สารสนเทศ ช่วยสร้างเสริมและเน้นย้ำให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหา การเข้าถึง และการใช้

สรุปได้ว่าสารสนเทศมีความสำคัญหลายด้าน ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะด้านภาษา ในการสืบค้นข้อมูล ฝึกให้ผู้รู้จักกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ คิดวิเคราะห์เป็น และมีวิจารณญาณในการนำไปใช้ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีจริยธรรม และจรรยาบรรณในการแสวงหา เข้าถึงและใช้ข้อมูลอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์

2.3 ทักษะการรู้สารสนเทศ

ทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Skill) หมายถึง ความสามารถในการรู้ว่า เมื่อไรต้องการสารสนเทศ สามารถที่จะจำแนกสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการได้ และสามารถ ที่จะกำหนด ประเมิน และใช้สารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการเข้าสู่ยุคแห่งสารสนเทศ (Information Age) ซึ่งทักษะการรู้สารสนเทศนี้เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ และมีความจำเป็นในการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตและมีชีวิตที่มีคุณภาพ (Association of College and Research Librarian, 1998)

อีเซนเบิร์ก และ จอห์นสัน (Eisenberg and Johnson, 2002) ได้เสนอทักษะการรู้สารสนเทศเพื่อการแก้ปัญหา (Big Six Skill) ประกอบด้วยทักษะการรู้สารสนเทศที่ผู้เรียนควรรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ได้ 6 ทักษะดังนี้คือ

ทักษะที่ 1 การกำหนดความต้องการสารสนเทศ (Task definition)

ทักษะที่ 2 การใช้กลยุทธ์ในการสืบค้นสารสนเทศ (Information seeking strategies)

ทักษะที่ 3 การกำหนดแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ (Location and access)

ทักษะที่ 4 การใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (Use of information)

ทักษะที่ 5 การสังเคราะห์สารสนเทศ (Synthesizing)

ทักษะที่ 6 การประเมินสารสนเทศ (Evaluation)

2.4 ลักษณะของผู้รู้สารสนเทศ

จากความหมายของการรู้สารสนเทศ เมื่อบุคคลได้รับการเรียนรู้ การฝึกอบรมให้เข้าใจและมีการเรียนรู้สารสนเทศอย่างทอ้งแท้แล้ว บุคคลเหล่านั้นจะเป็นผู้รู้สารสนเทศ ซึ่งลักษณะของผู้รู้สารสนเทศนั้น ได้มีคำอธิบายไว้ดังนี้

1. ตระหนักถึงความจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ รู้ว่าเมื่อไรต้องใช้สารสนเทศ
 2. ตระหนักว่าสารสนเทศที่ถูกต้องและสมบูรณ์เป็นพื้นฐานการตัดสินใจที่ชาญฉลาด
 3. กำหนดขอบเขตปัญหาและสารสนเทศที่ต้องการได้ สามารถตั้งคำถามสิ่งที่ต้องการได้
 4. รู้แหล่งสารสนเทศที่ต้องการ
 5. เข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 6. ร่วมมือกับผู้อื่น และได้รับบริการสารสนเทศจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้เมื่อมีความต้องการ
 7. สามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้
 8. บูรณาการสารสนเทศที่เลือกสรรแล้วสู่ฐานความรู้ของตนเองได้
 9. จัดสารสนเทศอย่างเป็นระบบเพื่อการนำไปใช้
 10. ใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนองวัตถุประสงค์เฉพาะการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
 11. ตระหนักถึงบทบาททางเศรษฐกิจ กฎหมาย สังคม ที่มีผลกระทบถึงการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศอย่างมีจริยธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย
- สมาคมห้องสมุดและสื่อแห่งแคลิฟอร์เนีย (California Media Library Association, 1994) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้รู้สารสนเทศ ไว้ 3 ประการหลักดังนี้คือ
1. บุคคลที่รู้สารสนเทศ สามารถเข้าถึงสารสนเทศ ได้ดังนี้
 - 1.1 รู้ซัดถึงความต้องการสารสนเทศ
 - 1.2 รู้ซัดว่าสารสนเทศที่ถูกต้อง และสมบูรณ์ เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจทางปัญญา
 - 1.3 สามารถกำหนดคำถามบนพื้นฐานของความต้องการสารสนเทศ
 - 1.4 มีศักยภาพที่จะระบุถึงแหล่งทรัพยากรสารสนเทศได้
 - 1.5 สามารถพัฒนายุทธวิธีในการค้นคืนสารสนเทศได้อย่างสำเร็จตามความต้องการ

1.6 สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรสารสนเทศทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ และในรูปแบบเทคโนโลยีได้

1.7 เป็นนักอ่านที่มีความสามารถ และชำนาญเป็นอย่างดี

2. บุคคลที่รู้สารสนเทศสามารถประเมินสารสนเทศ ได้ดังนี้

2.1 สามารถกำหนดแหล่งสารสนเทศที่เชื่อถือได้

2.2 สามารถตัดสินใจสารสนเทศที่ถูกต้อง และที่เกี่ยวข้องได้

2.3 สามารถรู้ประเด็นของสารสนเทศว่าเป็นข้อวิจารณ์ทัศนะหรือข้อเท็จจริง

2.4 ปฏิเสธสารสนเทศที่ไม่ถูกต้อง หรือทำให้เกิดการเข้าใจผิด

2.5 สามารถสร้างสารสนเทศขึ้นใหม่ จากสารสนเทศที่ไม่ถูกต้อง หรือทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้ตามความต้องการ

3. บุคคลที่รู้สารสนเทศ สามารถใช้สารสนเทศได้ดังนี้ สามารถจัดการกับสารสนเทศเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติได้สามารถบูรณาการสารสนเทศใหม่ให้อยู่ในรูปขององค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ได้ สามารถประยุกต์ใช้สารสนเทศในการคิด และแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณได้

สมิท (Smith, 2006) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้รู้สารสนเทศ ไว้ดังนี้

1. รู้ชัดถึงความต้องการสารสนเทศ

2. มีความสามารถในการติดตามและเข้าถึงสารสนเทศ ดังนี้

2.1 รู้จักการจัดหมวดหมู่หนังสือ เช่น ระบบทศนิยมดิวอี้ และระบบ หอสมุดรัฐสภาอเมริกา และสัญลักษณ์ของเลขเรียกหนังสือ (Call Number)

2.2 รู้จักการค้นด้วยบูลีน (Boolean)

3. มีความสามารถในการประเมินสารสนเทศ ดังนี้

3.1 มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3.2 การประเมินสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตได้

4. การประเมินสารสนเทศบนเว็บ ได้มีความสามารถในการใช้ และการสื่อสารสารสนเทศ ดังนี้

4.1 สามารถสรุปความ และระบข้อความที่ถูกต้องไปใช้ได้

4.2 สามารถเขียนอ้างอิงได้

ผู้รู้สารสนเทศ จึงเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่สำคัญ คือ รู้ความต้องการสารสนเทศ สามารถค้นหา และประเมินค่าสารสนเทศ สามารถคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical thinking) ซึ่งเป็นผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญของการรู้สารสนเทศ และยังสามารถสื่อสารสารสนเทศโดยใช้เครื่องมือและ

เทคโนโลยีที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้ง มีความเข้าใจเรื่องจริยธรรมในการใช้สารสนเทศ

2.5 มาตรฐานการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Standards)

การรู้สารสนเทศเป็นทักษะที่ต้องเรียนรู้และมีการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและเป็นทักษะที่ติดตัวไปตลอดชีวิต มีผู้คิดค้นแนวทางการพัฒนาการรู้สารสนเทศหลายแบบ แบบที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จัก ได้แก่ แบบมาตรฐานของอเมริกัน แบบทักษะบิกซิกซ์ (Big Six Skills model) ของอีเซนเบิร์ก และเบอโควิตซ์ (Eisenberg, And Berkowitz, 2002: Online) แบบทักษะการรู้สารสนเทศระดับอุดมศึกษาของ ACRL (Associations of College & Research Libraries, 2006: Online) และของประเทศออสเตรเลีย (Information Literacy Standard by the Council of Australia University Library: CAUL) ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงในส่วนของมาตรฐานของอเมริกัน และมาตรฐานของออสเตรเลียที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยที่ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศประเทศอเมริกามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศในงานวิจัยในครั้งนี้

2.5.1 มาตรฐานการรู้สารสนเทศประเทศสหรัฐอเมริกา

ซูร์ คาวสกี (Oaul Zurkowsky) อดีตนายกสมาคมอุตสาหกรรมสารสนเทศ (Information Industry Association) โดยกล่าวในรายงานที่เสนอต่อคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยเรื่องห้องสมุดและการบริการสารสนเทศในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ตระหนักถึงความจำเป็นของทักษะการรู้สารสนเทศในสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีแนวโน้มเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วโดยนั้นถึงความสามารถในการใช้สารสนเทศในการทำงาน ประกอบธุรกิจการพาณิชย์ และในการแก้ปัญหาต่างๆ (Zurkowsky, 1974:6) ต่อมานักสารสนเทศและสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association) ยอมรับแนวคิดนี้จึงได้นำมาขยายต่อ

สหรัฐอเมริกานับว่าเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการริเริ่มจัดทำมาตรฐานการรู้สารสนเทศขึ้นเป็นประเทศแรก ซึ่งเริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 1989 โดยมาตรฐานของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association : ALA) ได้เผยแพร่เอกสาร Presidential Committed on Information Literacy ที่ได้กำหนดลักษณะองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการของการรู้สารสนเทศ (Eisenberg, Lowe, and Spitzer, 2004:21-22) นั่นคือ

องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการตระหนักว่าเมื่อไรต้องการที่จะต้องใช้สารสนเทศ

องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการกำหนดความต้องการสารสนเทศ

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการประเมินสารสนเทศ

องค์ประกอบที่ 4 ความสามารถในการใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในปี ค.ศ.2000 ได้มีการแก้ไขปรับปรุงใหม่ โดยแบ่งมาตรฐานการรู้สารสนเทศออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับแรก ระดับโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาคือมาตรฐานการรู้สารสนเทศ 9 ประการ สำหรับนักเรียน (The Nine Information Literacy Competency Standard for Student Learning, 1989) และระดับที่สอง มาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับระดับอุดมศึกษา (Information Literacy Competency Standard for Higher Education, 2000) ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย มาตรฐานที่สำคัญในการรู้สารสนเทศของผู้เรียน ตัวชี้วัดความสำเร็จ และผลลัพธ์ที่ได้จากการสอน เพื่อให้ห้องสมุดประเภทต่างๆ ในประเทศยึดเป็นแม่แบบ รวมถึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการสอนการรู้สารสนเทศแก่ผู้เรียนได้อย่างประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งแต่ละมาตรฐานแต่ละระดับประกอบด้วย รายละเอียดดังนี้

นักเรียนผู้รู้สารสนเทศระดับประถมและมัธยมศึกษาในโรงเรียนจะต้องมีคุณลักษณะตามหมวดดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะของการรู้สารสนเทศ (Information Literacy)

มาตรฐานที่ 1 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานที่ 2 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศสามารถประเมินสารสนเทศได้อย่างมีหลักการ

มาตรฐานที่ 3 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์

2. คุณลักษณะของการเรียนแบบพึ่งตนเอง (Independent Learning)

มาตรฐานที่ 4 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการศึกษาหรือติดตามความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคคล

มาตรฐานที่ 5 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศสามารถทำความเข้าใจและเห็นคุณค่าของวรรณกรรมและนำสารสนเทศไปใช้อย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 6 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศเป็นผู้เฝ้าหาความเป็นเลิศทางสารสนเทศ

3. คุณลักษณะของการมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)

มาตรฐานที่ 7 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศเข้าใจความสำคัญของสารสนเทศในสังคมแบบประชาธิปไตย และใช้สารสนเทศเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

มาตรฐานที่ 8 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศเป็นผู้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและมีจริยธรรมในการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยี

มาตรฐานที่ 9 นักเรียนที่เป็นผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าร่วมกับชุมชนและสังคมเพื่อการสื่อสารและสร้างความรู้

นอกจากนี้มาตรฐานของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน ได้กำหนดองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ 7 ประการดังนี้ (American Library Association, 1998)

1. การกำหนดความต้องการสารสนเทศ ผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถ

1.1 เข้าใจความแตกต่างการใช้สารสนเทศ เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง เช่น เพื่อประกอบอาชีพ เพื่องานทางวิชาการหรือเพื่อความบันเทิง

1.2 สามารถกำหนดกรอบความต้องการของตนได้ว่าต้องการสารสนเทศเพื่อตอบคำถามใด ในคำถามต่อไปนี้: ใคร อะไร เมื่อใด ที่ไหน อย่างไร ทำไม

1.3 สามารถเชื่อมโยงจากสารสนเทศที่ต้องการกับความรู้ที่มีอยู่ก่อนได้

1.4 สามารถกำหนดหรือตั้งคำถามได้ว่าเป็นความต้องการคำตอบแบบปลายเปิด ความต้องการเพื่อแสวงหาทางใดทางหนึ่ง หรือเป็นความต้องการที่จะพิสูจน์ว่าใช่หรือไม่ใช่

2. การใช้กลยุทธ์การสืบค้น เมื่อสามารถกำหนดความต้องการของตนเองได้แล้ว จะต้องสามารถวางแผนการค้นได้ กล่าวคือ ผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถในประเด็นย่อยต่างๆ ดังนี้

2.1 กำหนดความต้องการ โดยแยกออกเป็นประเด็นหรือคำถามย่อยๆ อย่างมีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะการโยงจากประเด็นหลักไปสู่ประเด็นย่อยในลักษณะของลำดับขั้นของหัวข้อ

2.2 สามารถระดมความคิดว่าประเด็นที่ต้องการสารสนเทศนั้นเกี่ยวข้องกับสิ่งใดบ้าง หรือมีสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องนั้น ทำรายการของเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือทำโครงเรื่องและบอกลักษณะของข้อมูลที่ต้องการได้

2.3 เลือกแหล่งที่จะสืบเสาะสารสนเทศได้

2.4 กำหนดความคิด คำสำคัญ หัวเรื่อง หรือคำอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

2.5 กำหนดได้ว่าควรใช้แหล่งการค้นใด และเข้าใจความสำคัญของการใช้แหล่งการค้นมากกว่าหนึ่งแหล่ง

2.6 กำหนดแหล่งที่คาดว่าจะพบสารสนเทศ

2.7 กำหนดเงื่อนไขของการประเมินแหล่งการค้น เช่น กรอบเวลาของเรื่อง ประเภทสื่อ หรือสิ่งพิมพ์และรูปแบบการนำเสนอ

3. การกำหนดแหล่งที่มีทรัพยากร เนื่องจากมีทรัพยากรสารสนเทศอยู่

เป็นจำนวนมากผู้ค้นจึงต้องมีความเข้าใจในด้านความหลากหลายของทรัพยากร ดังนั้น ผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถในด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ใช้บัตรรายการและเครื่องมือช่วยในการค้นคว้าจากบรรณานุกรมสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

3.2 ใช้บัตรรายการและเครื่องมือช่วยในการค้นคว้าจากบรรณานุกรมสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

3.3 กำหนดแหล่งที่มีสารสนเทศ จากหน่วยงานภายนอก เพื่อใช้บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการเอกสารทางไกล หรือการค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์

3.4 กำหนดแหล่งค้นคว้าที่สามารถแสวงหาสารสนเทศได้ เช่นองค์การของรัฐ สถาบันวิจัย และห้องสมุดหน่วยงานอื่นๆ

3.5 กำหนดแหล่งสารสนเทศจากบุคคล โดยการสัมภาษณ์หรือสำรวจ

3.6 กำหนดบุคคลที่ควรขอคำแนะนำ เช่น บรรณารักษณ์ักโสตทัศนศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ

4. การประเมินและทำความเข้าใจสารสนเทศ เมื่อสามารถใช้เครื่องมือ

ทางบรรณานุกรมและสื่อการค้นอื่นๆ ในการค้นคว้าเมื่อได้ผลการค้นจะต้องสามารถเลือกได้ว่าควรค้นคว้าจากเอกสารรายการใด โดยผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถ

4.1 เลือกเฉพาะรายการที่ตรงกับความต้องการ หรือสามารถกำหนดได้ว่ารายการใดเกี่ยวข้อง จากการสังเกตคำสำคัญในเอกสาร

4.2 สามารถแยกความแตกต่างของเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิได้

4.3 สามารถแยกความแตกต่างของข้อเท็จจริง ความเห็น ทัศนะ ข้อเสนอแนะ อคติ และโฆษณาชวนเชื่อ

4.4 เข้าใจหลักเหตุผลและระบุได้ว่ามีการนำเสนอสารสนเทศ อย่างสมเหตุสมผลหรือไม่

4.5 กำหนดหรือแยกประเภทแหล่งข้อมูลได้ว่าเป็นงานทางวิชาการ การวิจารณ์ สารคดี เรื่องเล่า หรือบันเทิงคดี

4.6 เข้าใจและสามารถเชื่อมโยงความคิดในเอกสารเข้าด้วยกัน

4.7 สามารถแยกเหตุและผลออกจากกัน

4.8 สามารถแยกได้ว่าเอกสารที่ค้นคว้าทั้งหมดนั้น ส่วนใดมีความเห็นตรงกัน ส่วนใดมีความเห็นแตกต่างกัน

4.9 เลือกสารสนเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระดับการเรียนรู้หรือระดับการศึกษา

4.10 สามารถทบทวนปัญหาใหม่ได้ ถ้าจำเป็น

5. การตีความสารสนเทศ เมื่อเข้าถึงสารสนเทศและสามารถเลือกสารสนเทศได้แล้ว จะต้องใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหาของตนเองได้ โดยผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถ

5.1 สามารถสรุปประเด็นและเนื้อหาด้วยสำนวนของตนเองอย่างชัดเจน รวมทั้งสามารถเลือกข้อความสำคัญที่จะนำมาใช้อ้างอิงได้

5.2 นำสารสนเทศที่ได้รับมาทั้งหมดมาสังเคราะห์ใหม่

5.3 ประมวลและวิเคราะห์สารสนเทศเดิมให้เกิดสารสนเทศใหม่

5.4 ประเมินสารสนเทศที่ได้รับมาทั้งหมดว่า สามารถตอบคำถามที่กำหนดไว้ตั้งแต่แรกได้ครบถ้วนหรือไม่ และจะต้องค้นคว้าตรวจสอบหรือวิเคราะห์เพิ่มเติมหรือไม่

5.5 สามารถเขียนข้อสรุปได้

6. การสื่อสารสารสนเทศ เมื่อศึกษาและวิเคราะห์จนได้ข้อมูลตรงตามความต้องการแล้ว จะต้องสามารถนำสารสนเทศที่สังเคราะห์ได้นั้นไปสื่อสารกับผู้อื่น โดยผู้มีการรู้สารสนเทศต้องการ

6.1 สามารถเลือกประเด็นและแสวงหาข้อสรุปได้ว่าควรนำเสนอประเด็นใด และจะนำสารสนเทศเนื้อหาอะไรไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น

6.2 สามารถกำหนดแนวทางการนำเสนอได้ว่าเพื่อให้ความรู้เพื่อชักชวนหรือเพื่อความบันเทิง

6.3 สามารถเลือกรูปแบบการนำเสนอที่เหมาะสมกับผู้รับสารสนเทศ

6.4 ในเอกสารหรือสื่อที่นำเสนอมีการอ้างอิงเหมาะสม

7. การประเมินผลผลิตจากสารสนเทศ การประเมินในที่นี้ หมายถึง ความสามารถที่จะระบุได้ว่า รายงานหรือสารสนเทศของตนมีคุณค่าเพียงใดและเป็นสารสนเทศที่ได้มาด้วยระเบียบวิธีที่ถูกต้องหรือไม่ การประเมินนี้เป็นการพิจารณาจากมุมมองของผู้เสนอรายงานเอง ก่อนที่รายงานนั้นจะได้รับการประเมินโดยบุคคลภายนอก การที่จะประเมินได้จะต้องมีความสามารถต่อไปนี้ คือ ผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถ

7.1 ระบุได้ว่าเนื้อหาและการนำเสนอสอดคล้องกับเงื่อนไขที่ได้รับการกำหนดหรือไม่

7.2 ระบุได้ว่ารายงานของตนนั้นควรขยายขอบเขตหรือเนื้อหาหรือไม่ และหากเลือกใช้ระเบียบวิธีอย่างอื่นจะดีกว่าเดิมหรือไม่

7.3 ระบุได้ว่าตนเองได้เรียนรู้อะไรบ้าง ควรเรียนรู้อะไรต่อไปมีจุดอ่อนที่ควรนำไปปรับปรุงในการเสนอรายงานครั้งต่อไปอย่างไร

2.5.2 มาตรฐานการรู้สารสนเทศประเทศออสเตรเลีย

มาตรฐานการรู้สารสนเทศของประเทศออสเตรเลีย (Information Literacy Standard by the Council of Australia University Library: CAUL) ได้กำหนดมาตรฐานของผู้ที่มีความรู้สารสนเทศไว้ 7 มาตรฐาน และอธิบายผลลัพธ์ของแต่ละมาตรฐานได้ดังนี้ (Council of Australian University Librarian, 2000)

มาตรฐานที่ 1 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศ ยอมรับได้ว่าต้องการสารสนเทศและกำหนดธรรมชาติและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการได้ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

1.1 เข้าใจจุดประสงค์ ขอบเขตและความเหมาะสมของแหล่งสารสนเทศที่มีอยู่หลากหลาย

1.2 มีความสามารถพิจารณาค่าใช้จ่ายและกำไรในการจัดหาสารสนเทศ ที่ต้องการประเมินซ้ำได้ถึงธรรมชาติและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการ

มาตรฐานที่ 2 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

2.1 เลือกวิธีการสืบค้นที่เหมาะสมที่สุดหรือเลือกเครื่องมือเข้าถึงสารสนเทศเพื่อค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้

2.2 สร้างและประยุกต์กลยุทธ์การสืบค้นที่ถูกออกแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ค้นคืนสารสนเทศโดยใช้วิธีการที่หลากหลายได้

มาตรฐานที่ 3 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศประเมินสารสนเทศและวิเคราะห์แหล่งสารสนเทศและรวบรวมสารสนเทศที่เลือกแล้วเข้าไปในพื้นฐานความรู้และคุณค่าของระบบ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

3.1 กำหนดความสามารถของการเข้าถึงสารสนเทศ

3.2 สรุปแนวความคิดหลักได้มาจากการรวบรวมสารสนเทศ

3.3 มีความหมายและประยุกต์วิกฤตตอนแรกสำหรับการประเมินทั้งสารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศ

3.4 การเข้าใจทำไม มีเหตุผลและการอธิบายของแนวคิด
สารสนเทศ อภิปรายกับบุคคลอื่นๆ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ และ/หรือ ผู้ปฏิบัติ

3.5 ตัดสินใจได้ว่าสารสนเทศที่ได้ตอบคำถามในตอนแรกได้
หรือไม่หากไม่ต้องการปรับปรุงใหม่

มาตรฐานที่ 4 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศต้องแบ่งกลุ่ม จัดเก็บ จัดการ และร่าง
สารสนเทศใหม่จากสารสนเทศที่สะสมไว้หรือสร้างใหม่ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถดังนี้

4.1 บอกเขต การบันทึก และการจัดการสารสนเทศและแหล่ง
สารสนเทศได้

4.2 สงวน รักษาทรัพยากรสารสนเทศ เครื่องมือ ระบบและ
สิ่งอำนวยความสะดวกได้สมบูรณ์

4.3 ได้มาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จัดเก็บ และเผยแพร่ทั้ง
ตำรา ข้อมูล รูปภาพ หรือเสียง

มาตรฐานที่ 5 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศสามารถขยายความสร้างใหม่ หรือสร้าง
ความรู้ใหม่จากความรู้ดั้งเดิมและสร้างความเข้าใจเฉพาะตัวหรือเป็นสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้รู้
สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

5.1 ประยุกต์จากสิ่งเดิมและวางแผนสร้างสารสนเทศใหม่ ๆ
และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความเฉพาะตัว

5.2 สังเคราะห์แนวคิดหลักเพื่อสร้างแนวคิดใหม่

5.3 เปรียบเทียบความเข้าใจใหม่กับความรู้เดิมเพื่อตัดสินใจ
เพิ่มค่าความขัดแย้งหรือลักษณะอื่นๆ ของสารสนเทศ

5.4 แก้ไขปรับปรุงกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

5.5 ติดต่อสื่อสารเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 6 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศ เข้าใจวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย
และสังคมรอบตัวถึงการใช้สารสนเทศและการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรม ถูก
กฎหมาย และแสดงความรับผิดชอบ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถดังนี้

6.1 เข้าใจ วัฒนธรรม จริยธรรม กฎหมาย และเศรษฐกิจ
สังคมสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ

6.2 กระทำตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ นโยบายของสถาบัน และ
มีจรรยาบรรณที่สัมพันธ์กับการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรสารสนเทศ

6.3 เห็นคุณค่าของการใช้แหล่งสารสนเทศจากผลิตภัณฑ์ของการสื่อสาร

มาตรฐานที่ 7 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศยอมรับได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเป็นพลเมืองที่ดีนั้น ต้องการรู้สารสนเทศ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

7.1 เห็นคุณค่าของความต้องการสารสนเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่องร่วมกับการเรียน และเทคโนโลยีสารสนเทศดังนั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตจะเป็นไปได้

7.2 กำหนดได้ว่าสารสนเทศใหม่ๆ นั้นเกี่ยวกับสถาบันประชาธิปไตยและระบบ เฉพาะและขั้นตอนของงานประนีประนอมความแตกต่าง

กล่าวโดยสรุป คือมาตรฐานของอเมริกาที่แบ่งตามลักษณะ องค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการของการรู้สารสนเทศ (Eisenberg, Lowe, and Spitzer, 2004: 21-22) คือ 1) ความสามารถในการตระหนักว่าเมื่อไรต้องการที่จะต้องใช้สารสนเทศ 2) ความสามารถในการกำหนดความต้องการสารสนเทศ 3) ความสามารถในการประเมินสารสนเทศ และ 4) ความสามารถในการใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในปี ค.ศ.2000 ได้มีการแก้ไขปรับปรุงใหม่เพิ่มเติมดังในรายละเอียดที่กล่าวเบื้องต้น สำหรับมาตรฐานของประเทศออสเตรเลีย (Information Literacy Standard by the Council of Australia University Library: CAUL) ได้กำหนดมาตรฐานของผู้ที่มีความรู้สารสนเทศไว้ 7 คือ 1) ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศ ยอมรับได้ว่าต้องการสารสนเทศและกำหนดธรรมชาติและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการได้ 2) ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศประเมินสารสนเทศและวิเคราะห์แหล่งสารสนเทศและรวบรวมสารสนเทศที่เลือกแล้วเข้าไปในพื้นฐานความรู้และคุณค่าของระบบ 4) ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศต้องแบ่งกลุ่ม จัดเก็บ จัดการ และร่างสารสนเทศใหม่จากสารสนเทศที่สะสมไว้หรือสร้างใหม่ 5) ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศสามารถขยายความรู้ใหม่ หรือสร้างความรู้ใหม่จากความรู้ดั้งเดิมและสร้างความเข้าใจเฉพาะตัวหรือเป็นสมาชิกในกลุ่ม 6) ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศ เข้าใจวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมายและสังคมรอบตัวถึงการใช้สารสนเทศและการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรม ถูกกฎหมาย และแสดงความรับผิดชอบด้วย 7) ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศยอมรับได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเป็นพลเมืองที่ดีนั้น ต้องการรู้สารสนเทศ

ทั้งนี้มาตรฐานการรู้สารสนเทศที่ยกตัวอย่างมาทั้ง 2 ประเทศ มีความเหมือนกันก็คือต่างก็มุ่งเน้นให้ผู้รู้สารสนเทศสามารถวิเคราะห์ และระบุปัญหาหรือความต้องการสารสนเทศของตนเองในอันที่จะหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหา เพื่อตัดสินใจ หรือเพื่อตอบสนองความต้องการอยากรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งของตนเอง เมื่อสามารถระบุความต้องการสารสนเทศของตนเอง

แล้ว จะต้องมีความสามารถในการรู้แหล่งและค้นคว้าข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษาและสามารถนำมาใช้ได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด และไม่ขัดต่อกฎหมาย กฎเกณฑ์ นโยบายของสถาบัน และมีจริยธรรม จรรยาบรรณในการใช้ ตลอดจนแก้ไขปัญหาและตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.6 ความจำเป็นในการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศ เป็นลักษณะหรือคุณสมบัติที่สำคัญเป็นแนวทางการคิดของสัญลักษณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงของผู้ใช้ซึ่งอยู่ในสังคมสารสนเทศนับตั้งแต่อดีต คุณสมบัติหรือคุณลักษณะของผู้รู้หรือนักวิชาการ มักเปลี่ยนไปตามเครื่องมือของสังคมสมัยนั้นๆ ยุคโบราณที่ยังไม่มีการพิมพ์เกิดขึ้น การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดจากผู้รู้มาสู่ผู้เรียนกันเป็นทอดๆ ด้วยการจำ ดังเช่น คำสอนของศาสนาพุทธ เป็นต้น แม้ยุคต่อมามีระบบการพิมพ์เกิดขึ้นแล้วก็ตาม ทักษะทางด้านการจำก็ยังคงมีบทบาทสำคัญ แต่กลับลดบทบาททักษะการเรียนรู้ ปัจจุบันมีการจัดเก็บสารสนเทศในสื่อคอมพิวเตอร์ ทักษะที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามเครื่องมือที่ใช้ ดังนั้นความจำเป็นที่จะต้องมีทักษะการรู้สารสนเทศ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นอย่างมากมาของสารสนเทศ ทั้งด้านปริมาณ รูปแบบ และเนื้อหา ทั้งที่อยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ พร้อมกับวิชาการต่างๆ ได้แตกสาขาเพิ่มขึ้นอย่างมาก รวมทั้งบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ และการสื่อสาร หรือโทรคมนาคม ที่ทำให้การจัดเก็บ และการแพร่กระจายสารสนเทศ มีเพิ่มจำนวนมากขึ้น และแพร่หลายไปทั่วโลก

สมาคมนักการศึกษาห้องสมุด และสื่อแห่งแคลิฟอร์เนีย (California Media and Library Educator Association, 1994, p6-7) ได้ให้เหตุผลถึงความจำเป็นในการรู้สารสนเทศดังนี้คือ

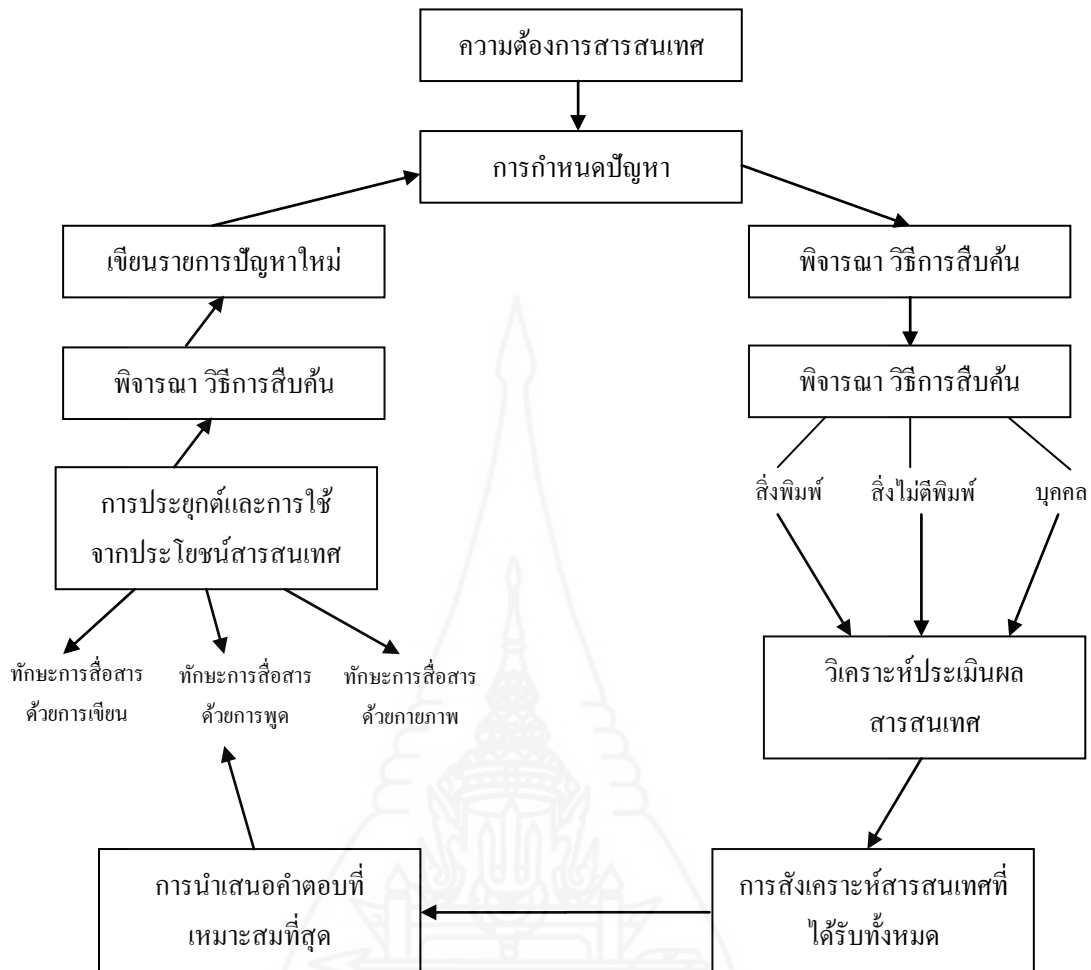
1. มนุษย์อาศัยอยู่ในสังคมสารสนเทศ
2. สารสนเทศเป็นเครื่องมืออุปโภคที่มิสิ้นสุด และสารสนเทศต้องมีการแพร่หลาย และเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคม
3. เทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งวิธีการ และความก้าวหน้าทั้งในด้านการจัดสร้าง และการจัดเก็บสารสนเทศ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ทักษะ และยุทธวิธีในการเข้าถึงสารสนเทศ พร้อมกันนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า การรู้สารสนเทศ ถือเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับทุกคน ที่จะต้องนำไปใช้ และปฏิบัติในสังคมระบบประชาธิปไตย เพราะมนุษย์ต้องการสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และแก้ปัญหา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ที่จะต้องให้มีการเกิดขึ้นจนเป็นนิสัยของทุกคนอันเป็นลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542: 221) ได้ให้ข้อคิดถึงความจำเป็นของการรู้สารสนเทศว่า “ในอนาคตสื่อมวลชน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ สารสนเทศจะมากมายจนเกิดการล้นไหล และท่วมท้น สิ่งหนึ่งที่จะเป็นปัญหาใหญ่คือ การไม่รู้จักการเลือกรับสารสนเทศหรือความรู้ที่มีอยู่” ซึ่งคล้ายกับแนวคิดของสุนทร แก้วลาย (2535 :2) ซึ่งให้เหตุผลว่า “การคิดค้นระบบการพิมพ์เมื่อ 500 ปี มาแล้ว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบการถ่ายทอดอย่างไม่คาดฝัน ในปัจจุบันระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์กำลังเข้ามาแทนระบบการพิมพ์แบบดั้งเดิม ปริมาณสารสนเทศหลายรูปแบบที่เพิ่มมากขึ้นมากมาย ทำให้การเลือกเข้าถึงสารสนเทศมีความยุ่งยาก และต้องการความชำนาญมากขึ้น ขณะเดียวกันเทคโนโลยีสำหรับการจัดเก็บ การเข้าถึง และการถ่ายทอดสารสนเทศก็มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น”

กล่าวโดยสรุปคือ การรู้สารสนเทศเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติที่สำคัญ เป็นทักษะที่ควรพัฒนาให้เกิดความชำนาญ สำหรับการศึกษามหาวิทยาลัยทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย ในการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันในการวิเคราะห์ประเมินและใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดเมื่อต้องตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีด้านการคมนาคม การสื่อสาร อย่างต่อเนื่อง และเท่าทันกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

2.7 วงจรการรู้สารสนเทศและแบบจำลองการรู้สารสนเทศ

วงจรการรู้สารสนเทศ เป็นสิ่งที่แสดงถึงขั้นตอนการกำหนดสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างถูกต้อง ศิวราช ราชพัฒน์ (2547: 15) ได้อธิบายลักษณะวงจรการรู้สารสนเทศไว้ดังนี้ ขั้นแรก คือ การกำหนดปัญหา ประเด็นหรือคำถามของสารสนเทศที่เราต้องการรู้หรือต้องการได้รับ จากนั้นพิจารณาวิธีการที่จะสืบค้นหรือได้มา ซึ่งสารสนเทศที่เราต้องการว่าจะได้มาอย่างไร รวมถึงกำหนดกลยุทธ์หรือวิธีการสืบค้นสารสนเทศนั้น ขั้นตอนต่อไป คือ กำหนดแหล่งทรัพยากรที่สืบค้น ได้แก่ สิ่งตีพิมพ์ หรือจากบุคคล จากนั้นนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และประเมินผลสารสนเทศโดยพิจารณาว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด หากเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ขั้นตอนต่อไป คือ การนำสารสนเทศที่ได้ทั้งหมด มาสังเคราะห์ และจัดระบบเพื่อให้ได้คำตอบที่เหมาะสมที่สุดจากการใช้สารสนเทศที่สังเคราะห์ไว้แล้ว และจะนำเสนอได้โดยใช้ทักษะการสื่อสารประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเขียน การพูด และการสื่อสารทางกายภาพ โดยการประยุกต์ และการใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสุดท้ายก็คือการใช้กระบวนการสารสนเทศเพื่อการแก้ปัญหานั้นเอง หากสารสนเทศที่ได้ผ่านขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาหรือหากว่าเราต้องการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม วงจรการรู้สารสนเทศจะเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งด้วยการกำหนดปัญหาใหม่และดำเนินการตามขั้นตอนตามลำดับ

ภาพที่ 2.3 วงจรการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Cycle)

ที่มา: วิสตัน และแอมตัต (Whison & Amstutz (1997) *Accessing information in a technological age*. Malabar: Krieger Publishing.

วิสตัน และแอมตัต (Whison and Amstutz: 1997) ได้อธิบายลักษณะวงจรการรู้สารสนเทศไว้ดังนี้ ขั้นแรก คือ การกำหนดปัญหา ประเด็น หรือคำถามของสารสนเทศที่เราต้องการรู้ หรือต้องการได้รับ จากนั้นพิจารณาวิธีการที่จะสืบค้นหรือได้มาซึ่งสารสนเทศที่เราต้องการว่าจะได้มาอย่างไร รวมถึงกำหนดกลยุทธ์หรือวิธีการสืบค้นสารสนเทศนั้น ขั้นตอนต่อไปคือกำหนดแหล่งทรัพยากรที่จะสืบค้นได้แก่ สิ่งตีพิมพ์ สิ่งไม่ตีพิมพ์ หรือจากบุคคล จากนั้นนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินผลสารสนเทศโดยพิจารณาว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด หากเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ ขั้นตอนต่อไปคือนำสารสนเทศที่ได้ทั้งหมดมาสังเคราะห์และจัดระบบเพื่อให้ได้คำตอบที่เหมาะสมที่สุดจากการใช้สารสนเทศที่สังเคราะห์ไว้แล้วและจะนำเสนอได้โดยใช้ทักษะ

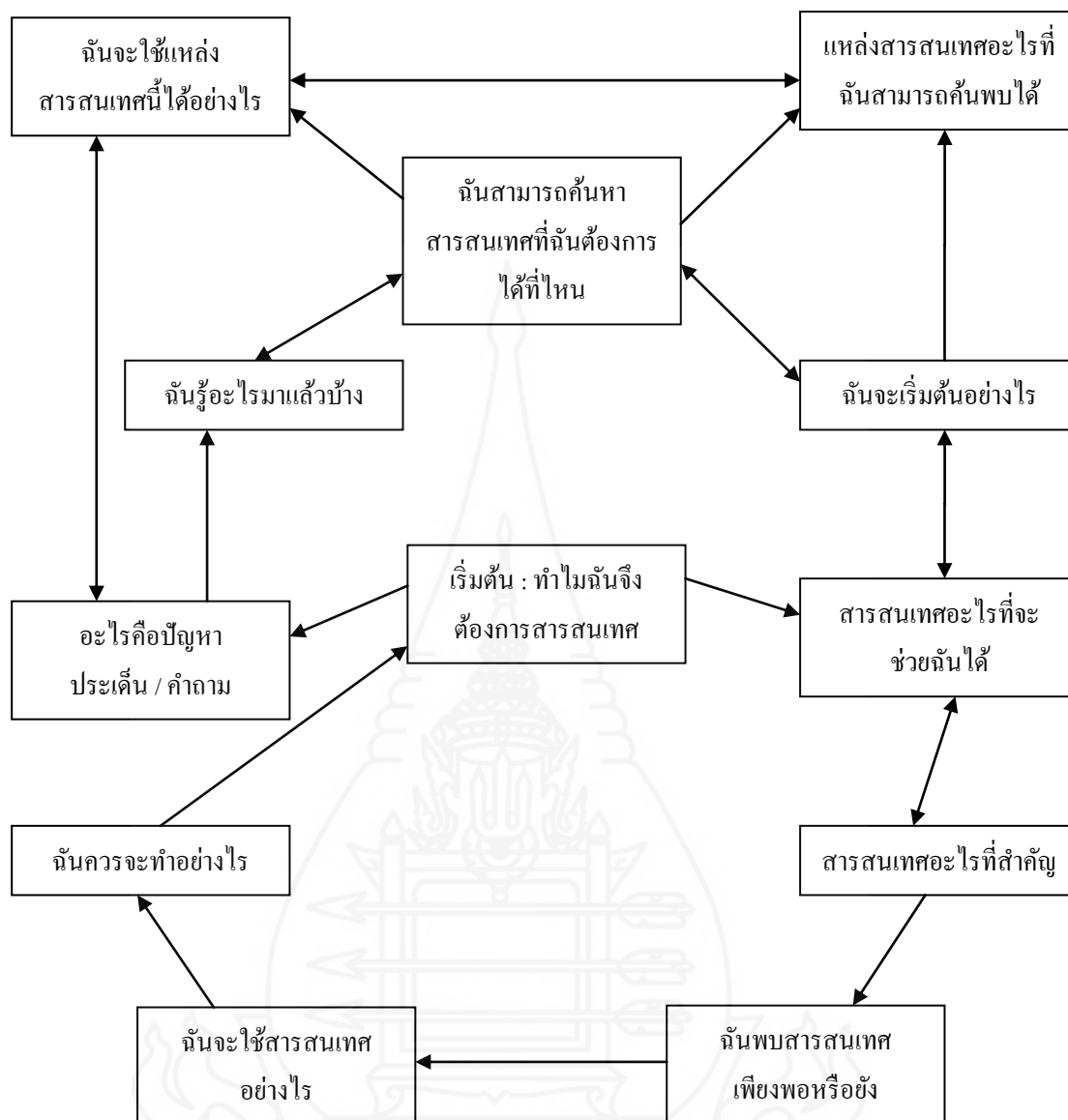
การสื่อสารประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเขียน การพูด และการสื่อสารทางกายภาพโดยการประยุกต์และการใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสุดท้ายก็คือการใช้กระบวนการสารสนเทศเพื่อการแก้ไขปัญหาตนเอง ถ้าสารสนเทศที่ได้ผ่านขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาหรือเราต้องการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม วงจรการเรียนรู้สารสนเทศจะเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งด้วยการกำหนดปัญหาใหม่และดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับ

แบบจำลองการเรียนรู้สารสนเทศ (Information Literacy Model) การพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศเป็นสิ่งที่ผู้สอน อาจารย์บรรณารักษ์ หรือบรรณารักษ์จะต้องสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นกับตัวนักศึกษาหรือผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อให้สามารถสืบค้นสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล อีกทั้งสามารถใช้สารสนเทศที่ค้นคืนได้อย่างคุ้มค่า ซึ่งการพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศสามารถศึกษาได้จาก แบบจำลองการเรียนรู้สารสนเทศ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วนด้วยกัน (California Media and Library Educator Association, 1994: 4) คือ

1. กระบวนการคิดของผู้สืบค้น
2. ขั้นตอนกระบวนการวิจัย
3. กลยุทธ์การสอน

องค์ประกอบแต่ละส่วนของแบบจำลองการเรียนรู้สารสนเทศนี้เป็นอิสระกันและกัน แต่ต่างก็เสริมซึ่งกันและกัน ผู้สอน อาจารย์บรรณารักษ์หรือบรรณารักษ์จะต้องวางแผนการสอนโดยยึดหลักการที่ว่าจะต้องสามารถมองเห็นความก้าวหน้าในการคิด และการวิจัยได้ ในทำนองเดียวกัน นักศึกษาจะต้องพัฒนาทักษะการคิดหากต้องการปฏิบัติต่อไปในกระบวนการวิจัยและประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนของแบบจำลองการเรียนรู้สารสนเทศ มีลักษณะดังนี้

1. กระบวนการคิดของผู้สืบค้น (The Searcher's Thinking Process) เป็นองค์ประกอบส่วนแรกจะพิจารณาว่าอะไรเป็นสิ่งที่ ผู้ใช้ ผู้สืบค้นควรจะต้องคิดเผชิญกับปัญหาทางสารสนเทศรูปแบบการคิดสามารถแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

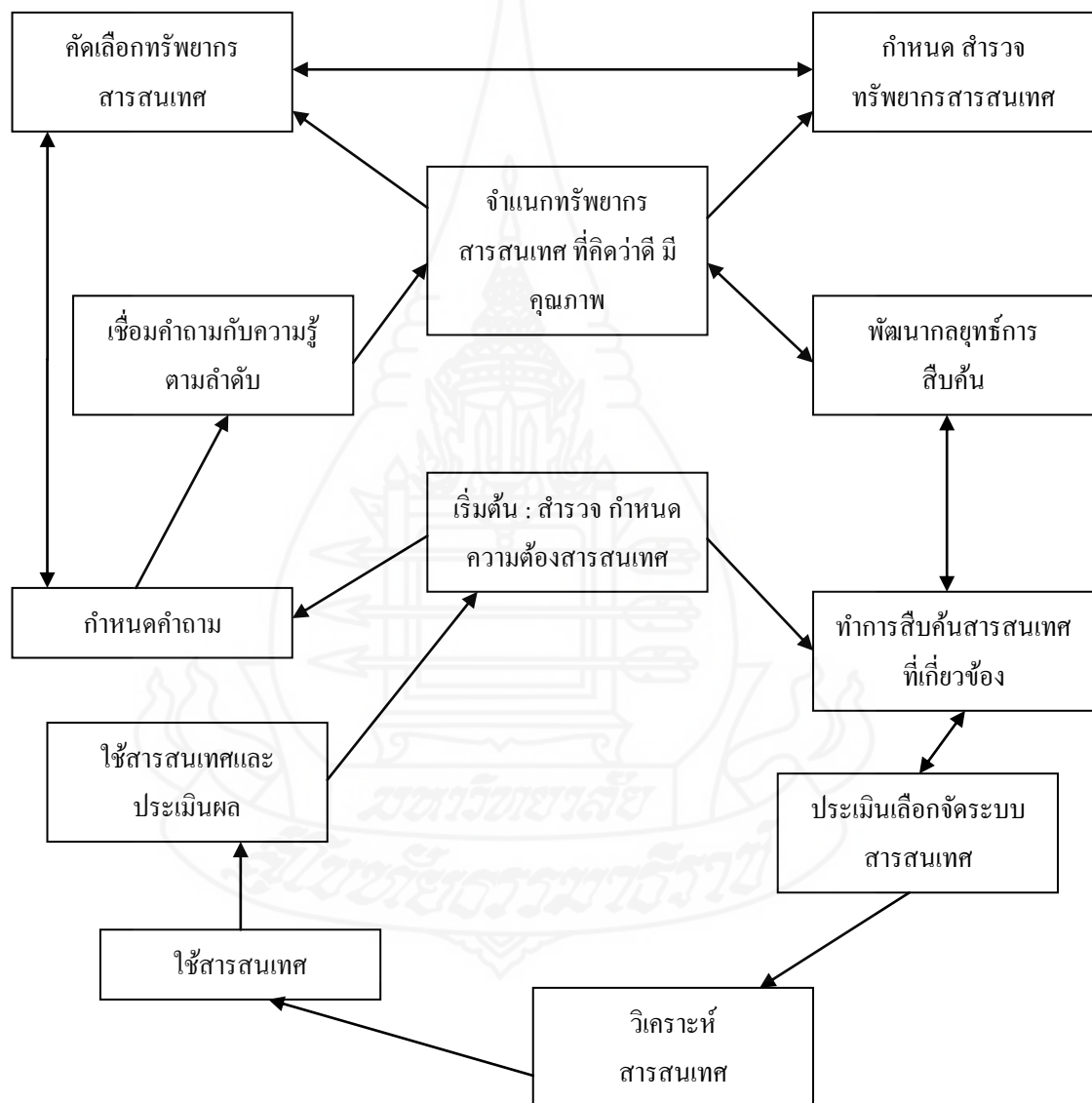

ภาพที่ 2.4 แบบจำลองกระบวนการคิดของผู้สืบค้นสารสนเทศ (The searcher's thinking process)

ที่มา: สมาคมนักการศึกษาห้องสมุดและสื่อแห่งแคลิฟอร์เนีย (1994)

2. ขั้นตอนการวิจัย (Stages of the research process) แบบจำลองขั้นนี้จะแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการวิจัย ซึ่งในที่นี้จะแสดงให้เห็นถึงแนวทางของระบบเพื่อเข้าถึงปัญหาทางสารสนเทศกระบวนการวิจัยของแต่ละคนในแต่ละปัญหาอาจแตกต่างกันได้ กระบวนการวิจัย คือ กระบวนการที่ถูกพิจารณาแล้วพิจารณาอีก ซึ่งผลของกระบวนการวิจัย คือ

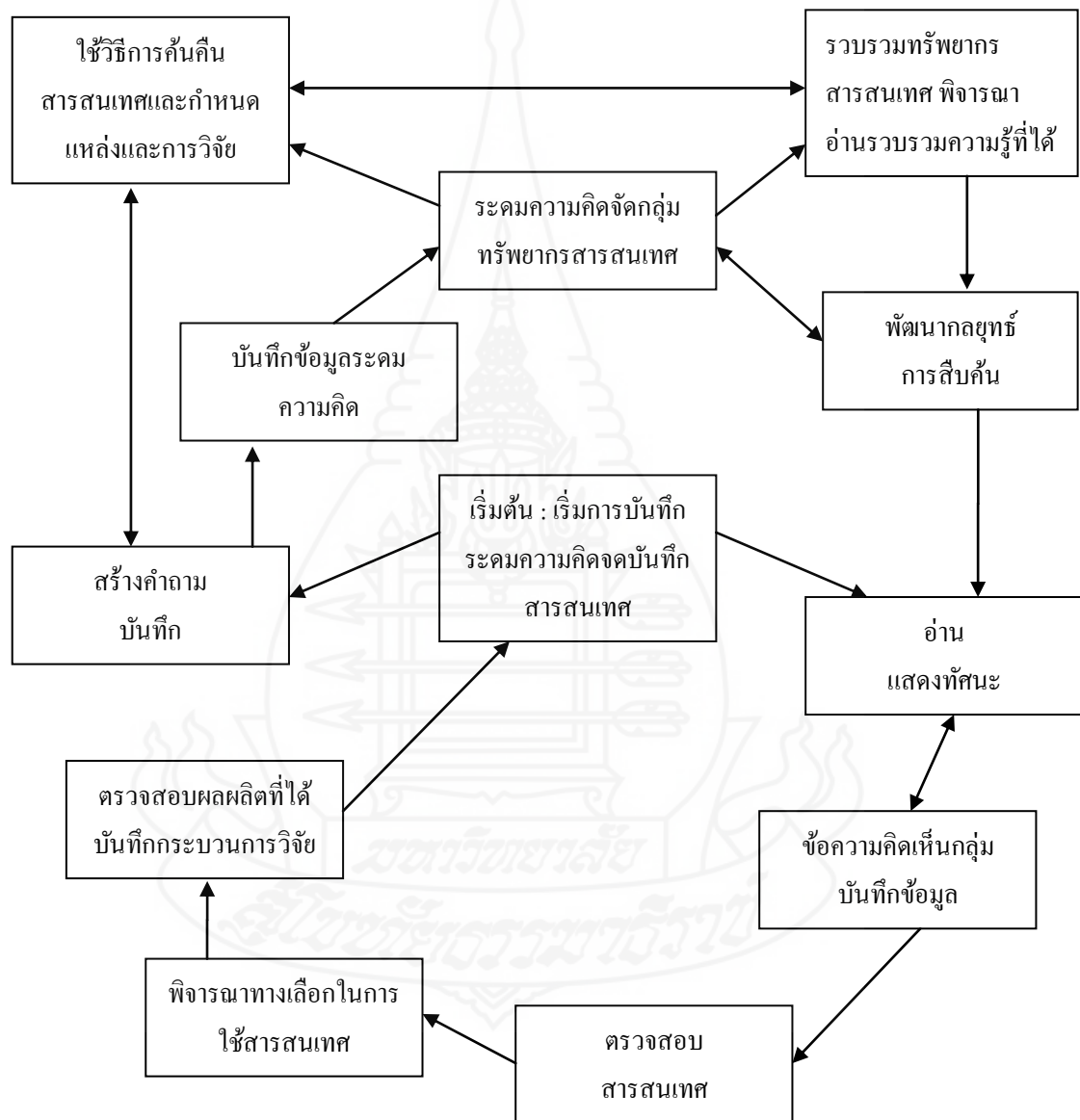
ผลิต ในกระบวนการนี้ผู้ใช้หรือนักศึกษาในฐานะผู้สืบค้นจะต้องพยายามดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ตนต้องการ จวบจนถึงการนำผลที่ได้ไปใช้โดยเริ่มตั้งแต่ การพิจารณาหาความชัดเจนเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศ จากนั้นก็เป็นขั้นตอนของการพยายามให้เข้าถึงสารสนเทศ การประเมิน และใช้สารสนเทศกระบวนการวิจัยเป็นการสังเคราะห์ซึ่งแสดงการรู้สารสนเทศ โดยที่ผู้สืบค้นสามารถวิเคราะห์ และประเมินผลกระบวนการค้นของตนเองรวมทั้งสามารถวางแผนทางเพื่อการใช้ในอนาคตได้ด้วยรูปแบบขั้นตอนกระบวนการวิจัยแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพ 2.5 แบบจำลองขั้นตอนกระบวนการวิจัย (Stages of the research process)

ที่มา: สมาคมนักการศึกษาห้องสมุดและสื่อแห่งแคลิฟอร์เนีย (1994)

3. กลยุทธ์การสอน (Instructional strategies) มีบางกลยุทธ์ที่อาจนำไปใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สืบค้นในขั้นตอนการวิจัยได้ ผู้สอน ผู้สอนบรรณารักษ์ หรือ บรรณารักษ์ ควรเลือกใช้กลยุทธ์หนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน โดยไม่เลือกใช้เพียงกลยุทธ์หนึ่งสำหรับผู้เรียนหรือนักศึกษา รูปแบบกลยุทธ์การสอนให้ผู้สืบค้นแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้สืบค้น ปัญหา และแหล่งสารสนเทศ

ภาพ 2.6 แบบจำลองกลยุทธ์การสอนสารสนเทศ (Instructional strategies)

ที่มา: สมาคมนักการศึกษาห้องสมุดและสื่อแห่งแคลิฟอร์เนีย (1994)

แบบจำลองสารสนเทศนี้แสดงให้เห็นถึงทักษะการสืบค้นสารสนเทศที่ทุกคนควรมี และฝึกปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการที่สุด และในอนาคตอาจมีการนำเสนอสารสนเทศในรูปแบบอื่นๆ อีก ดังนั้นการใช้สารสนเทศในรูปแบบที่หลากหลายจึงต้องการทักษะ และความสามารถที่มากกว่าการรู้หนังสือหรือสารสนเทศขั้นพื้นฐานในการอ่านออกเขียนได้

2.8 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ

2.8.1 สื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่เก่าแก่ที่สุดในการถ่ายทอดความรู้ ข่าวสาร และความคิด เป็นสื่อที่มีรูปลักษณะที่หลากหลาย หาได้ง่าย มีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ แปลกใหม่แตกต่างกันไป ผู้อ่านสามารถอ่านได้ตามความสามารถของแต่ละคน ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้ที่แปลกใหม่ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539: 842) ได้ให้ความหมายคำที่เกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ ไว้ว่า

สื่อ หมายถึง ก. ทำการติดต่อให้ถึงกันชักนำให้รู้จักกัน

น. ผู้หรือสิ่งที่ทำการติดต่อให้ถึงกัน หรือชักนำให้รู้จักกัน

สิ่งพิมพ์ หมายถึง สมุด แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้นรวมตลอดทั้งบทเพลง แผนที่ แผนผัง ภาพวาด ภาพระบายสี ใบประกาศ แผ่นเสียง หรือสิ่งอื่นใดอันมีลักษณะเช่นเดียวกัน

พิมพ์ หมายถึง ก. ถ่ายแบบ ใช้เครื่องจักรกดตัวหนังสือหรือภาพ เป็นต้น ให้ติดบนวัตถุ เช่น แผ่นกระดาษ ผ้า ทำให้เป็นตัวหนังสือหรือรูปอย่างใดๆ โดยการกดหรือการใช้พิมพ์หิน เครื่องกล วิกิเม่ หรือวิธีอื่นใด อันอาจให้เกิดเป็นสิ่งพิมพ์ขึ้นหลายสำเนา

น. รูป รูปร่าง ร่างกาย แบบ

ดังนั้น สื่อสิ่งพิมพ์ จึงมีความหมายว่าสิ่งที่พิมพ์ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นแผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ด้วยวิธีการต่างๆ อันเกิดเป็นชิ้นงานที่มีลักษณะเหมือนต้นฉบับขึ้นหลายสำเนาในปริมาณมากเพื่อเป็นสิ่งที่ทำการติดต่อ หรือชักนำให้บุคคลอื่นได้เห็นหรือทราบ ข้อความต่างๆ

เครือวัลย์ กาญจนคูหา (2548:19) ได้ให้ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ว่า หมายถึง ข้อเขียนที่อยู่ในรูปของข่าว สารคดี ข้อคิดเห็น หลักวิชาการ คำอธิบายรายละเอียด โดยผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะให้เกิดประโยชน์ทางความรู้ความบันเทิงของผู้อ่านเป็นสำคัญ แล้วถ่ายทอดข้อเขียนนั้นด้วยการพิมพ์ลงบนกระดาษหรือฟิล์มหรือวัสดุพื้นเรียบอื่นๆ เพื่อให้สามารถแพร่กระจายไปถึงผู้อ่านได้เป็นจำนวนมาก

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551: 17) ได้ให้ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ว่า หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ซึ่งได้แสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียน หรือตัวพิมพ์เป็นสื่อเพื่อแสดงความหมาย

สรุปได้ว่า สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง การติดต่อสื่อสารด้วยภาษาเขียนเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ หรือความบันเทิง ซึ่งข้อเขียนจะอยู่ในรูปของข่าว สารคดี ข้อคิดเห็น หลักวิชาการ คำอธิบายรายละเอียด รวมทั้งบทเพลง แผนที่ แผนที่ แผนผัง ภาพวาด ภาพระบายสี ใบประกาศ แผ่นเสียง โดยถ่ายทอดด้วยการพิมพ์ลงบนกระดาษหรือฟิล์มหรือวัสดุพื้นเรียบอื่นๆ เพื่อให้สามารถแพร่กระจายไปถึงผู้อ่านได้เป็นจำนวนมาก

1) ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์

สิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่อยู่ในกลุ่มการสื่อสารที่รับด้วยการมองเห็น มีลักษณะแตกต่างกัน ไปทั้งรูปลักษณ์และเนื้อหา ดังมีผู้แบ่งประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ตามสภาพการใช้และแบ่งตามเนื้อหาที่บรรจุไว้ในสื่อสิ่งพิมพ์ดังนี้

อัญชลี พุ่มสินีล (2549) ได้แบ่งประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ตามสภาพการใช้ และแบ่งตามเนื้อหาที่บรรจุไว้ในสื่อสิ่งพิมพ์ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ หนังสือสารคดี ตำรา แบบเรียน เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่แสดงเนื้อหาวิชาการในศาสตร์ความรู้ต่างๆ เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายด้วยความรู้ที่เป็นจริง จึงเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่เน้นความรู้อย่างถูกต้อง

2. สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร

2.1 หนังสือพิมพ์ (Newspapers) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้น โดยนำเสนอเรื่องราว ข่าวสารภาพ และความคิดเห็น ในลักษณะของแผ่นพิมพ์แผ่นใหญ่ ที่ใช้วิธีการพับรวมกัน ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ชนิดนี้ได้พิมพ์ออกเผยแพร่ทั้งลักษณะ หนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือน

2.2 วารสาร นิตยสาร เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นโดยนำเสนอสาระ ข่าว ความบันเทิงที่มีรูปแบบการนำเสนอ ที่โดดเด่น สะดุดตา และสร้างความสนใจให้กับผู้อ่าน ทั้งนี้การผลิตนั้นมีการกำหนดระยะเวลาออกเผยแพร่ที่แน่นอน ทั้งลักษณะวารสาร นิตยสารรายปักษ์ (15 วัน) และรายเดือน

2.3 จุลสาร เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นแบบไม่มุ่งหวังผลกำไร เป็นแบบให้เปล่าโดยให้ผู้อ่านได้ศึกษาหาความรู้ มีกำหนดการออกเผยแพร่เป็นครั้งๆ หรือลำดับต่างๆ ในวาระพิเศษ สิ่งพิมพ์โฆษณา

2.4 โบว์ชัวร์ (Brochure) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นสมุดเล่มเล็กๆ เย็บติดกันเป็นเล่มจำนวน 8 หน้าเป็นอย่างน้อย มีปกหน้าและปกหลัง ซึ่งในการแสดงเนื้อหาจะเกี่ยวกับโฆษณาสินค้า

2.5 ใบปลิว (Leaflet Handbill) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ใบเดียว ที่เน้นการประกาศหรือโฆษณา มักมีขนาด A4 เพื่อใช้ในการแจกจ่าย ลักษณะการแสดงเนื้อหาเป็นข้อความที่ผู้อ่าน อ่านแล้วเข้าใจง่าย

2.6 แผ่นพับ (Folder) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยเน้นการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอเป็นเนื้อหา ที่สรุปใจความสำคัญ ลักษณะมีการพับเป็นรูปเล่มต่างๆ

2.7 ใบปิด (Poster) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์โฆษณา โดยใช้ปิดตามสถานที่ต่างๆ มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษ ซึ่งเน้นการนำเสนออย่างโดดเด่น ดึงดูดความสนใจ

3. หนังสือบันทึงคลี เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นโดยใช้เรื่องราวสมมติ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน มักมีขนาดเล็ก เรียกว่า หนังสือฉบับกระเป๋า หรือ Pocket Book ได้

4. สิ่งพิมพ์เพื่อการบรรจุกันท์ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ การค้าต่างๆแยกเป็นสิ่งพิมพ์หลัก ได้แก่ สิ่งพิมพ์ที่ใช้ปิดรอบขวด หรือ ครอบผลิตภัณฑ์การค้า สิ่งพิมพ์รอง ได้แก่ สิ่งพิมพ์ที่เป็นกล่องบรรจุ หรือฉลาก

5. สิ่งพิมพ์มีค่า เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่เน้นการนำไปใช้เป็นหลักฐานสำคัญต่างๆ ซึ่งกำหนดตามกฎหมาย เช่น หมายศาล บัตรเครดิต เช็คนาการ ตัวแลกเงิน หนังสือเดินทาง โฉนด เป็นต้น

6. สิ่งพิมพ์ลักษณะพิเศษ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการผลิตขึ้นตามลักษณะพิเศษแล้วแต่การใช้งาน ได้แก่ นามบัตร บัตรอวยพร ปฏิทิน บัตรเชิญ ใบส่งของ ใบเสร็จรับเงิน สิ่งพิมพ์บนแก้ว สิ่งพิมพ์บนผ้า เป็นต้น

7. สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้งานในคอมพิวเตอร์ หรือระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้แก่ Document Formats, E-book for Palm/PDA เป็นต้น

นฤมล ดันธุระเศรษฐ์ (2534: 290) ได้แบ่งประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ไว้ดังนี้

1. หนังสือ เป็นสิ่งพิมพ์เป็นเล่ม ใช้บันทึกความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ บรรยายเรื่องราวสารคดี นวนิยาย แบบเรียน รวบรวมเป็นเล่ม

2. หนังสือพิมพ์ เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนดโดยสม่ำเสมอ และติดต่อกันไปตามลำดับ พิมพ์ออกเป็นรายวัน มีลักษณะรูปเล่มเป็นกระดาษขนาดใหญ่ จำนวนหลายแผ่น พับได้ ไม่เย็บเป็นเล่มวารสารและนิตยสาร เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดระยะเวลาออกไว้นาน เช่น รายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน ราย 2 เดือน การออกเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ มีชื่อของสิ่งพิมพ์ที่แน่นอน ตีพิมพ์บทความ และเรื่องราวต่างๆ ที่ทันสมัยไว้ในเล่มเดียวกัน เขียนโดยผู้เขียนหลายคน เนื้อหาหลากหลายโดยจัดเป็นคอลัมน์เฉพาะ ลักษณะเด่นของนิตยสารและวารสารคือจะเน้นหนักในการนำเสนอ บทความ สารคดี และข้อเขียนต่างๆ ที่ให้ความรู้ ความบันเทิงกับผู้อ่าน มีโฆษณาที่สวยงามสะดุดตา

3. โปสเตอร์ เป็นประกาศโฆษณา จัดตั้งตามที่สาธารณะ มีลักษณะเด่นสะดุดตาใช้ระยะเวลาเพียงเล็กน้อยในการอ่านก็เข้าใจเรื่องราวหรือข่าวสารที่ต้องการสื่อสารทันที

4. ใบปลิวและแผ่นพับ เป็นแผ่นกระดาษขนาดกระดาษโรเนียวเพียงแผ่นเดียว บรรจุข้อความรายละเอียดไม่มาก นิยมใช้เผยแพร่ข่าวสาร ชักจูงในกิจกรรมต่างๆ ส่วนแผ่นพับ ส่วนมากจะพิมพ์ด้วยกระดาษค่อนข้างดี เป็นกระดาษแผ่นเดียวแต่พับเป็นเล่มยาว มีขนาดรูปแบบไม่ตายตัว บรรจุเนื้อหาสั้นๆ กระชับ สดุดตา น่าอ่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบอกข่าว ชักจูงใจ แนะนำและใช้เพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์

2) ประโยชน์ของสื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่หาได้ง่าย จึงเป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี สามารถนำมาใช้เป็นแหล่งความรู้เพิ่มเติม เช่น หนังสืออ่านประกอบ เอกสารอ้างอิง พจนานุกรม โปสเตอร์ ใช้เป็นอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนการสอนหรือสนับสนุนการเรียนการสอนใช้เป็นวัสดุร่วมกับการเรียนการสอน เช่น ใช้ทำป้ายนิเทศ ดังนั้นสื่อสิ่งพิมพ์จึงเหมาะที่จะนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน ดังที่ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551: 18-19) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษาไว้ ดังนี้

ผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเอง ตามระดับความสามารถและความสนใจ ได้รับประสบการณ์ตรง สร้างประสบการณ์พื้นฐานการศึกษา ทำให้เข้าใจเนื้อหาของสิ่งต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางและเป็นแนวทางให้เข้าใจสิ่งอื่นๆ ดียิ่งขึ้น ฝึกในเรื่องการค้นคว้าและทักษะทางภาษา สนับสนุนเพิ่มพูนความสามารถ ทำให้มีแนวทางในการคิดและการแก้ปัญหาที่ดี สร้างประสบการณ์ร่วมให้กับผู้เรียน ปลุกฝังนิสัยรักการอ่าน นอกจากประโยชน์ที่มีต่อผู้เรียนแล้ว สื่อสิ่งพิมพ์ก็มีประโยชน์ต่อครูด้วย เช่น ปรับปรุงและสนับสนุนการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เนื่องจากหนังสือ ตำรา เอกสาร จะเป็นตัวชี้ให้เห็นภาพกว้างหรือโครงสร้างของหน่วยการเรียนการสอน นับตั้งแต่ หลักสูตร วัตถุประสงค์ คำอธิบายรายวิชา ทำให้ผู้สอนเห็นทิศทางของการเรียนการสอนที่

มีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องช่วยสอน เป็นแบบฝึกหัดเพื่อทบทวนและทดสอบเมื่อมีการเรียนการสอน เป็นการเพิ่มเติมข้อเท็จจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนการสอนและมีความประหยัดเมื่อศึกษาแล้วสามารถนำมาใช้ได้

3) การใช้สื่อสิ่งพิมพ์

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2546: 150) กล่าวว่าในปัจจุบันวัสดุพิมพ์ อันได้แก่ ตำรา หนังสืออ่านประกอบ แบบเรียนสำเร็จรูป คู่มือครู สมุด หนังสือ แบบฝึกหัด ปทานุกรม นิชยสาร หนังสือพิมพ์ และหนังสืออ้างอิงอื่นๆ นับได้ว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการศึกษาซึ่ง วิจิต ศรีจอมแบ่ง และคณะ (2526: 138-139) ได้กล่าวถึงการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหนังสือพิมพ์ นิชยสารและวารสารมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนในลักษณะดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์เหตุการณ์ประจำวัน ทำให้รู้ความเป็นไปที่เกิดขึ้นรอบตัวช่วยเพิ่มความรอบรู้รอบตัว
2. เป็นพื้นฐานของการศึกษาถึงปัญหาสำคัญของท้องถิ่น ของชาติและของโลก
3. ฝึกฝนทักษะการอ่านให้รู้จักคิดและตัดสินใจเมื่ออ่านเรื่องราวบทความบทวิจารณ์
4. วิเคราะห์การโฆษณาชวนเชื่อ
5. เสริมความรู้ให้ได้มากกว่าตำราเรียน
6. ศึกษารูปแบบการเขียน
7. ใช้ข้อมูลในการอภิปราย ทำรายงาน และใช้เป็นตัวอย่างเพื่อพัฒนาการเรียน
8. ฝึกฝนภาษาต่างประเทศ
9. สะสมบทความที่เป็นประโยชน์ไว้สำหรับค้นคว้า อ้างอิง หรือพิมพ์แจกประกอบการสอน
10. จัดป้ายนิเทศ

การใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังที่กล่าวพอสรุปได้ว่า ผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น นำข่าวเหตุการณ์ประจำวันมาให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของข่าว ทำให้ทราบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นำเอาเรื่องราวบทความ หรือบทวิจารณ์มาฝึกฝนทักษะการอ่านให้ผู้เรียนรู้จักคิด ตัดสินใจในเรื่องราวที่อ่านเกี่ยวกับประกาศโฆษณาชวนเชื่อมาให้ผู้เรียนวิเคราะห์เนื้อหาความจริงก่อนที่จะเชื่อในสิ่งที่โฆษณา

นั้นๆ และนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากสิ่งพิมพ์มาอ้างอิง ทำรายงานหรือนำมาจัดป้ายนิเทศ ประกอบการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเหตุการณ์ ปัญหาที่ได้จากการอ่านจากสื่อสิ่งพิมพ์ให้นักเรียนฝึกแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้นำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของตนเอง

ดังนั้นในการนำสื่อสิ่งพิมพ์มาเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมที่สอน

4) หลักการคัดเลือกสื่อสิ่งพิมพ์

การศึกษาและเลือกข้อความ บทความ ประกาศ โฆษณา ข่าว หรือเรื่องราวต่างๆ จากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมจะนำมาให้นักเรียนศึกษา โดยใช้เกณฑ์พิจารณาสื่อสิ่งพิมพ์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 211-215) ดังนี้

การพิจารณาคอลัมน์ต่างๆจากหนังสือพิมพ์ มีแนวการพิจารณาประเด็นต่างๆ คือ การพาดหัวข่าว หัวข่าวตัวอักษรต้องใหญ่เป็นพิเศษ หัวข่าวตรงกับสาระของข่าว ภาษาที่ใช้ควรกะทัดรัด อ่านแล้วเข้าใจง่าย ไม่ใช่คำผิดความหมายเพียงเพื่อผลประโยชน์ทางการขายโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าทางภาษา

เนื้อหาของข่าว ต้องเป็นข่าวจริงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่มีความคิดเห็นของผู้เขียนข่าว เนื้อหาเพิ่มตามใจผู้เขียนเพื่อให้ผู้อ่านชื่นชอบ ข่าวที่ดีต้องเป็นข่าวที่ส่งผลกระทบต่อคนหมู่มากหรือส่วนรวม เช่น ข่าวการเมือง การเลือกตั้ง ข่าวการปกครอง ข่าวสังคม ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการประกอบอาชีพ หรือข่าวเกี่ยวกับอนามัย ไม่ควรเป็นข่าวของคนใดคนหนึ่งเพื่อยกย่องเชิดชู โดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง และต้องไม่เป็นข่าวที่ไม่ทำลายความมั่นคงของชาติ ความสงบสุขของประชาชน และศีลธรรมอันดีงาม ภาษาที่ใช้เป็นภาษาสุภาพ ไม่ใช่ภาษาหยาบคาย การเล่าเหตุการณ์ในข่าว เล่าตามลำดับตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่ปิดบังอำพราง มีเงื่อนไข สลับซับซ้อน การเล่าเหตุการณ์ทุกตอน ต้องอ้างอิงหลักฐานที่มา สถานที่ เวลา รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบรายละเอียด และมีความเชื่อถือในข่าว การปกปิดสถานที่ ชื่อหรือนามสกุลของบุคคลควรเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ใจที่ปกป้องผู้บริสุทธิ์ ผู้เยาว์ หรือเป็นจรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์

การพิจารณาบทความในวารสาร หรือหนังสือพิมพ์มีดังนี้

เป็นบทความที่ผู้เขียนรู้เรื่องที่เขียนอย่างถ่องแท้ มีข้อมูลสามารถอ้างอิงได้ ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นโดยอาศัยข้อเท็จจริงและเหตุผลอื่นๆประกอบอย่างกว้างขวาง การแสดงความคิดเห็นเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่ใช่ความรู้สึกของตนเองเป็นตัวกำหนดเพียงอย่างเดียว การแสดงความคิดเห็นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และไม่อคติลำเอียง การวิจารณ์ของผู้เขียน

บทความต้องตั้งอยู่บนหลักการ การดำเนินไม่ควรเน้นที่ตัวบุคคล แต่เน้นที่วิธีการหรือหลักการ ควรชี้ให้เห็นปัญหา และเสนอแนวทางแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง รูปแบบการเขียนและการใช้ภาษา มีความถูกต้องเข้าใจง่าย ไม่ใช่ถ้อยคำที่ส่อเสียดหยาบคาย

การพิจารณาคลัง บันทึคดี ประกาศ โฆษณา ความรู้ต่างๆ ในวารสาร หรือ หนังสือพิมพ์ การพิจารณาคูณค่าในแต่ละคลังควรพิจารณาเรื่องการใช้ภาษา การเขียน และคุณค่าที่ได้รับจากการอ่าน

2.8.2 สื่ออินเทอร์เน็ต

ปัจจุบันเทคโนโลยีในด้านต่างๆ มีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่นี้ ได้เข้ามาเสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในสังคมมากขึ้น รวมทั้งกิจกรรมทางด้านการสื่อสารโดยมีการพัฒนารูปแบบการสื่อสารที่มีการผสมผสานสื่อหลายสื่อไว้ในสื่อเดียว ทำให้การสื่อสารในปัจจุบันเต็มไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเกิดสื่อใหม่ๆ มากมาย อย่างเช่น สื่ออินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ตเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดเมื่อพูดถึงสื่อใหม่ มีคำเรียกต่างๆ เช่น ไซเบอร์สเปซ (Cyber Space) โลกเสมือนจริง (Virtual) สังคมเครือข่าย (Network Society) และทางด่วนข้อมูลข่าวสาร (Information Superhighway) เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับสื่อใหม่ทั้งสิ้น อินเทอร์เน็ตประกอบขึ้นจากเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเชื่อมโยงคนและข้อมูลข่าวสารผ่านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีดิจิทัลและทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างบุคคลขึ้นได้เมื่อคอมพิวเตอร์เชื่อมโยงกับคอมพิวเตอร์ผ่านเครือข่ายการสื่อสารความเร็วสูง การเชื่อมโยงเนื้อหาข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารก็จะสามารถเกิดขึ้นผ่านสื่อประเภทนี้ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตสามารถเชื่อมโยงการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างกลุ่ม สิ่งตีพิมพ์ในระดับโลกและข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ห้องแชทROOM จดหมายข่าว และหน้าเว็บไซต์

อินเทอร์เน็ตมีข้อได้เปรียบที่เด่นกว่าการสื่อสารแบบอื่น 5 ประการ คือ

1. ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคลสะดวกสบายคล่องตัวขึ้น และเป็นการประหยัดเวลามากขึ้น
2. เป็นแหล่งความรู้อันยิ่งใหญ่ เนื่องมาจากมีข้อมูลข่าวสารผลงานวิจัยและโปรแกรมที่เป็นประโยชน์ต่างๆ มากมายหมุนเวียนอยู่ในเครือข่ายทำให้ผู้อ่านสามารถอ่านและศึกษาได้จากทั่วโลก
3. เป็นช่องทางกระจายความรู้จากแหล่งหนึ่งไปอีกแหล่งหนึ่ง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนภายในเวลาอันรวดเร็ว

4. ในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล ในระบบจะมีการตรวจสอบการส่งข้อมูลซึ่งถ้าหากส่งไม่ถึงผู้รับจะมีข้อความแจ้งเตือนผู้ส่งให้ทราบ

5. ช่วยลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเอกสารจากกล่าวได้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่จำเพาะเจาะจงมีคุณภาพ มีการศึกษามีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี มีกำลังซื้อและยังเหมาะกับกลุ่มนักศึกษาอีกด้วย สื่ออินเทอร์เน็ตนั้นมีข้อดีและข้อจำกัดดังนี้

ข้อดีของสื่ออินเทอร์เน็ต

1. สามารถเผยแพร่ถึงคนจำนวนมากทั่วโลกใช้การสื่อสารแบบตัวต่อตัว และแบบMachine interactivity communication ทำให้ผู้ใช้หันมาใช้สื่อประเภทนี้มากขึ้น

2. อินเทอร์เน็ตให้ข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่าและมีคุณภาพมากกว่าสื่อทั่วไป ทั้งรูปแบบ สี เสียง และเคลื่อนไหวได้ด้วย

3. ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญในขั้นตอนการใช้สื่อมากกว่าสื่อทั่วไป โดยผู้ใช้เป็นผู้เลือกที่จะดู Website ที่ตนสนใจได้นานและละเอียดเท่าที่ต้องการ โดยไม่จำกัดเวลา

4. อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีราคาถูกกว่าสื่อทั่วไป เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่า

5. ในแง่ของเนื้อหาในการเผยแพร่ผ่านสื่ออื่นๆ จะมีราคาแพง ในขณะที่การจัดทำWebsite และข้อมูลให้ทันสมัยนั้นไม่แพงมากนัก

6. อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงได้ดี

7. อินเทอร์เน็ตสามารถรับ Feedback จากกลุ่มเป้าหมายได้ภายในเวลาอันรวดเร็วและสามารถแสดง สถิติและประเมินของผู้ที่เข้ามาใช้ได้อย่างละเอียดเนื่องจากมีข้อมูลแสดงจำนวนผู้เข้ามาใช้

ข้อจำกัดของสื่ออินเทอร์เน็ต

1. จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตยังอยู่ในหมู่จำกัดเฉพาะกลุ่มผู้ใช้คอมพิวเตอร์ และมีอุปกรณ์ต่อพ่วง เช่น โมเด็ม และต้องเป็นสมาชิกอินเทอร์เน็ต จึงจะสามารถเข้าไปดูข้อมูลต่างๆ ได้

2. ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตอาจประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์เช่น ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ต หรือบางครั้งต้องใช้เวลาในการดาวน์โหลดข้อมูล

2.8.3 สื่อมวลชน

ในการสื่อสารมวลชนนั้น กิตติมา สุรสนธิ (2550) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการสื่อสารข้อมูลข่าวสารอย่างเดียวกันจากองค์กรหรือสถาบันสื่อมวลชนไปยังคนจำนวนมากที่

อยู่ในสถานที่ต่างกัน และมีคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน เป็นการส่งข่าวสารให้คนจำนวนมากที่มีความแตกต่างกันอยู่ในที่ต่างกันได้รวดเร็วและทั่วถึง จึงต้องใช้สื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพและสมรรถนะสูงในการเข้าถึงคนจำนวนมากโดยสื่อมวลชน อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) เช่น หนังสือพิมพ์นิตยสาร หนังสือ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์

1) คุณลักษณะของการสื่อสารมวลชน

(1) ผู้สื่อสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนจะมีลักษณะที่ทำงานอาชีพ (Professional)

(2) ข่าวสาร (Message) ของการสื่อสารมวลชนจะถูกเผยแพร่ออกไปด้วยวิธีการที่รวดเร็ว และรวดเร็วต่อเนื่อง (Rapid and Continue) โดยผ่านกลไกของสื่อ ความรวดเร็ว (Rapid) คือความเร็วที่สื่อมวลชนสามารถนำสารผ่านระยะทาง (Distance) และช่วงเวลา (Time) ไปยังผู้รับสารโดยทันทีทันใด เช่นกรณีสื่อไฟฟ้าอย่างวิทยุ โทรทัศน์ส่วนความต่อเนื่อง (Continue) การสื่อสารมวลชนมักจะส่งหรือถ่ายทอดข่าวสารโดยใช้หลักของการกำหนดเวลา (Schedule) มากกว่าจะเป็นไปตามอำเภอใจ หรือตามสะดวก เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารรายอาทิตย์ รายปักษ์ หรือรายเดือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุและโทรทัศน์ จะเห็นความชัดเจนกว่าสื่ออื่น

คุณลักษณะของสื่อมวลชนแต่ละประเภทต่างกัน เช่น สื่อวิทยุโทรทัศน์ จะมีข้อดีกว่าสื่อ หนังสือพิมพ์ที่มีความรวดเร็วและมีความสวยงามดึงดูดใจมากกว่าแต่มีข้อจำกัดที่สารที่ส่งไปนั้นจะไม่คงทนถาวร (Permanent) และมีลักษณะผ่านเลยไป (Transitory) ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์จะสามารถอ่านใหม่ได้ทำให้มีโอกาสที่จะถูกส่งซ้ำแล้วซ้ำอีกได้มากกว่า

(3) ผู้รับสารของสื่อมวลชนมีจำนวนมากและมีลักษณะความหลากหลาย (Numerous and Diverse) หรือที่เรียกว่า (Mass Audience) ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ (Heterogeneous) และไม่เป็นที่รู้จักของผู้สื่อสาร เช่นเดียวกับ พืชไร่เขษจรยา และคณะ กล่าวว่าในสังคมมวลชนสื่อมวลชนนับเป็น แหล่งข่าวสารที่สามารถพิสูจน์และทดสอบได้ถึงแม้ว่าข่าวซึ่งถูกแพร่ออกมาอาจผิดพลาด หรือบิดเบือน ความเป็นจริงแต่เราก็สามารถย้อนรอยหาแหล่งข่าวได้ ฉะนั้นสิ่งนี้จึงทำให้สังคมค่อนข้างมั่นใจว่าข่าวที่นำเสนอทางสื่อมวลชนเป็นความจริงและหากสมาชิกในสังคมรู้ว่าใครเป็นแหล่งข่าวสารก็สามารถระบุอคติได้ หรือความพยายามที่จะควบคุมผู้อื่นของแหล่งข่าวนั้นได้ หรือสามารถระบุได้ว่ารายงานข่าวที่ออกมานั้น ถูกตัดทอนหรือถูกบิดเบือนอย่างไร ในการเปรียบเทียบสื่อต่างๆ จะเห็นว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์เหนือกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ในบางลักษณะ แต่ด้อยกว่าในบางลักษณะ จากการศึกษาของ ชแรมม์

(Shramm) พบว่ายิ่งคนมีการศึกษามากเท่าใด ก็มีแนวโน้มที่จะสนใจสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์เท่าที่นั้น ขณะเดียวกันการศึกษา โรเปอร์ (Roper) พบว่าถ้าคนถูกจำกัดให้เลือกรับสื่อใดสื่อหนึ่ง โทรทัศน์จะเป็นสื่อที่คนต้องการมากที่สุด และเห็นว่าเป็นสื่อที่น่าเชื่อถือมาก ที่สุด นอกจากนี้เราอาจเปรียบเทียบสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ตามมิติต่างๆ ได้ดังนี้

ก. ความคมชัดในการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (fidelity) ไม่ว่าจะเป็นในแง่การนำเสนอคำ สัญลักษณ์ทางพูด สัญลักษณ์ภาพ สี เสียง และการเคลื่อนไหว

ข. ความรวดเร็วในการสื่อสาร (delivery speed) คือระยะเวลาระหว่างที่เหตุการณ์เกิดขึ้นกับ เวลาที่สื่อสามารถนำเสนอต่อมวลชน

ค. ความสามารถในการเคลื่อนของสื่อ (portability) คือความสะดวกในการที่สื่อจะสามารถเคลื่อนไปในสภาพแวดล้อมเพื่อครอบคลุมเหตุการณ์และเพื่อเข้าถึงบุคคลที่มีข้อมูล

ง. ความสามารถในการทบทวน (review ability) คือความสะดวกที่ผู้รับสารสามารถทบทวนสารที่ได้รับเพื่อสนองความต้องการของตนเอง

จ. ความสามารถในการครอบคลุมเนื้อหาของสื่อ (coverage) คืออัตราข้อมูลเป็นที่น่าสนใจซึ่ง สื่อสามารถนำเสนอต่อผู้รับสาร

ฉ. ความสามารถในการเข้าปฏิกิริยาตอบสนอง (accessibility to feedback) คือความสะดวกในการที่ผู้รับสารเสนอแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสารที่ได้รับ

ข้อควรพิจารณาในการใช้สื่อ

จรรยาบรรณของการทำงานกับสารสนเทศ

สมบูรณ์ ภู่งศกร (2550) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณของผู้ทำงานกับระบบสารสนเทศ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ

1. ความเป็นส่วนตัว (Privacy) ข้อมูลส่วนตัวเป็นสิทธิของแต่ละบุคคล การเปิดเผยข้อมูลโดยการกระทำของบุคคลอื่น โดยที่เจ้าตัวไม่อนุญาต ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ฉะนั้นการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลในระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ของหน่วยงาน จะต้องนำมาใช้ตามข้อตกลงระหว่างผู้จัดเก็บข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น ถ้าผู้จัดเก็บข้อมูลหรือหน่วยงานนั้นต้องการนำไปใช้ นอกเหนือจากข้อตกลงไว้จะต้องได้รับอนุญาตจากบุคคลนั้นก่อน ยกตัวอย่างเช่น การบริการของธนาคารมีข้อกำหนดว่าผู้ที่มาเปิดบัญชี เพื่อใช้บัตรเครดิตของธนาคาร จะต้องกรอกข้อมูลส่วนตัวลงในแบบฟอร์มที่กำหนดให้ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ รายได้ หรือข้อมูลแสดงรายการทรัพย์สินบางอย่าง ซึ่งจุดประสงค์ก็คือต้องการสร้างความมั่นใจว่าผู้ใช้บริการบัตรเครดิต มีความสามารถจ่ายค่าบริการที่ใช้ผ่านบัตรเครดิตให้แก่ธนาคารได้ แต่ถ้าธนาคารนำข้อมูล

ส่วนตัวของผู้ใช้บัตรเครดิตไปเปิดเผยสถานะทางการเงินหรือนำข้อมูลส่วนตัวไปให้กับบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับความยินยอมก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีจรรยาบรรณ

2. ความถูกต้อง (Accuracy) การจัดเก็บข้อมูลจะต้องมีความถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง ถ้าผู้ที่รับผิดชอบดูแลระบบฐานข้อมูลไปแก้ไขข้อมูลเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องก็ถือว่าไม่ถูกต้อง เช่น การจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนของนักศึกษา มีความแอบเข้ามาในระบบแล้วไปแก้ไขผลการเรียนให้ได้เกรดสูงขึ้น

3. ความเป็นเจ้าของ (Property) ต้องมีความเคารพในสิทธิของการเป็นเจ้าของข้อมูลหรือโปรแกรมที่เขียนขึ้นมาใช้งาน ซึ่งถือว่าได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

4. การเข้าถึงข้อมูล (Access) การจัดการฐานข้อมูลจะมีการวางโครงสร้างของระดับการใช้ข้อมูลให้ผู้ที่มีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลแตกต่างกันตามหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละฝ่าย การใช้งาน ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลหรือเข้าใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลภายในองค์กรได้ตามสิทธิที่กำหนดไว้เท่านั้น โดยไม่ไปละเมิดในการนำข้อมูลที่ไม่ได้รับอนุญาตมาใช้ประโยชน์ส่วนตัวหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย เช่น พนักงานฝ่ายขายมีสิทธิที่จะดูข้อมูลเกี่ยวกับรายการสินค้าในคลังสินค้าเครดิตการให้วงเงินในการสั่งซื้อสินค้าของลูกค้าก่อนจะตัดสินใจเปิดบิลใบสั่งซื้อของลูกค้าที่เป็นสมาชิก แต่พนักงานขายจะไม่มีสิทธิที่จะดูข้อมูลเงินเดือนของพนักงานคนอื่นเพราะไม่เกี่ยวข้องกับการขายสินค้าที่ตนเองรับผิดชอบ เป็นต้น

การใช้สารสนเทศถูกต้องตามหลักจริยธรรม มีดังนี้

1. การใช้ข้อมูลควรมีการไตร่ตรองอย่างรอบคอบและเหมาะสม โดยยึดหลักที่ว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา กล่าวคือเมื่อเราต้องการให้เขาปฏิบัติต่อเราอย่างไร เราก็ปฏิบัติต่อเขาอย่างนั้น และกระทำในสิ่งที่ควรกระทำ ไม่ดูถูกคามหรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

2. ให้พิจารณาว่าผลจากการกระทำของเรา เป็นประโยชน์ต่อบุคคลส่วนรวมเป็นส่วนใหญ่หรือเฉพาะกลุ่มบุคคล หรือเฉพาะตนเองเท่านั้น

3. มีนโยบายในการบริหารจัดการข้อมูล โดยยึดถือความถูกต้องยุติธรรม และมีการกระทำที่สร้างความเท่าเทียมกันระหว่างบุคคล มีความคงเส้นคงวา รวมทั้งไม่รับสินบนใดๆ จาก ผู้ที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลอื่น

4. การกระทำใด ๆ ขององค์กรจะต้องไม่ขัดแย้งต่อจริยธรรมและการละเมิดกฎหมาย

สิทธิทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา

การใช้สารสนเทศให้ถูกต้อง เป็นสิ่งที่ค่อนข้างจะทำนายต่อโอกาสในการระเมิด กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากการลักลอบแบบโปรแกรมการใช้งานของบุคคลอื่น หรือลักลอบโปรแกรมไปจำหน่ายเพื่อหาประโยชน์เพื่อตนเอง

ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) เป็นทรัพย์สินที่สร้างขึ้นโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ ไม่เหมือนกับที่ดิน รถ หรือสิ่งของเครื่องใช้อื่น ๆ ซึ่งการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยกฎหมายที่แตกต่างกัน 3 ประการ คือ

1. ความลับทางการค้า (Trade Secret) เป็นผลผลิตที่สร้างมาด้วยสติปัญญา ส่วนบุคคลที่เป็นความลับไม่ต้องการเปิดเผยต่อสาธารณชน ได้แก่ สูตร เครื่องมือ แบบแผนการดำเนินงานทางธุรกิจ เป็นต้น

2. ลิขสิทธิ์ (Copyright) เป็นสิทธิคุ้มครองที่ตามกฎหมายที่รัฐมอบให้แก่ผู้ผลิตที่สร้างผลงานทางด้านสติปัญญา รวมทั้งสิทธิในการเผยแพร่ เช่นการแต่งเอกสารตำราต่างๆ การผลิตโปรแกรมใช้งานด้านต่าง ๆ ข้อจำกัดในพระราชบัญญัตินี้คือการคุ้มครองด้านการผลิต แต่ไม่ได้คุ้มครองด้านการคิด ดังนั้นผู้อื่นสามารถใช้โปรแกรมของบุคคลอื่นและทำการศึกษางานของโปรแกรมนั้นแล้วนำมาสร้างโปรแกรมที่มีลักษณะเหมือนกันโดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนทางลิขสิทธิ์

3. สิทธิบัตร (Patent) เป็นสิทธิตามกฎหมายที่รัฐมอบให้แก่ผู้ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ด้วยความยากลำบาก เช่นเป็นเรื่องที่มาของความแปลกใหม่ที่สะท้อนความคิดพิเศษบางอย่างเช่นผลงานโปรแกรมที่เป็นหลักการพื้นฐานของระบบโปรแกรม เป็นต้น โดยที่สิทธิที่ได้รับดังกล่าวมีมูลค่าที่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้ สามารถจดทะเบียนเพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบได้ ถือว่าเป็นเอกสารทางกฎหมายที่ได้รับอนุญาตให้ผูกขาดทางความคิดของผู้ประดิษฐ์

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ

2.9.1 งานวิจัยในประเทศ

ยุวดี ดอกกรังกุล (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ระดับการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 และเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศและระดับการประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียน จำแนกตามเพศ ระดับชั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประสิทธิภาพการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดประสิทธิภาพการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้สารสนเทศกับระดับการประเมินการรู้สารสนเทศ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 357 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการรู้สารสนเทศโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับการประเมินการ

รู้สารสนเทศโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ผลการเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของนักเรียนพบว่า นักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประสบการณ์การเรียนรู้วิชาการใช้ห้องสมุด ต่างกันมีความแตกต่างกัน โดยนักเรียนหญิงมีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีระดับการรู้สารสนเทศด้านการเข้าถึงและการประเมินสูงกว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีมากการรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีและพอใช้ทุกด้าน นักเรียนที่ไม่เคยเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดมีระดับการรู้สารสนเทศด้านการเข้าถึงสูงกว่านักเรียนที่เคยเรียน ส่วนนักเรียนที่มีประสบการณ์การใช้คอมพิวเตอร์ต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันผลการเปรียบเทียบระดับการประเมินการรู้สารสนเทศพบว่า นักเรียนที่มีเพศ และประสบการณ์ต่างกันมีความแตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีระดับชั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประสบการณ์การเรียนรู้วิชาการใช้ห้องสมุด ต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกัน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรู้สารสนเทศและระดับการประเมินการรู้สารสนเทศมีความสัมพันธ์กันแต่อยู่ในระดับน้อย

อาชญญา รัตนอุบล และคนอื่นๆ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การเสริมสร้างการรู้สารสนเทศสำหรับคนไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิจัยและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของคนและนำไปทดลองปฏิบัติ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้หลักการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศตามแนวคิดหลักการ NET คือ การส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างนักเรียน ห้องสมุด และชุมชน (Networking) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Edutainment) และการจัดกิจกรรมการรู้สารสนเทศให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน (Tailor-made) ขั้นตอนการวิจัยมีดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและการตรวจสอบรูปแบบ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองการใช้รูปแบบ และขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงรูปแบบ โดยมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการทั้งหมดจำนวน 15 โรงเรียน นักเรียนที่เข้าร่วมการทดลองทั้งสิ้น 3,619 คน จากการทดลองพบว่า รูปแบบการสอนการรู้สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพโดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีคะแนนทักษะการรู้สารสนเทศหลังการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างทักษะการรู้สารสนเทศสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลสรุปเกี่ยวกับรูปแบบการรู้สารสนเทศที่ได้ ประกอบด้วยการส่งเสริมความเข้าใจแก่ผู้บริหาร การอบรมพัฒนาครูเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ ประกอบด้วย การส่งเสริมความเข้าใจแก่ผู้บริหาร การอบรมพัฒนาครูเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ การสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศ โดยยึดหลัก NET ผ่านกิจกรรมการรู้สารสนเทศ ได้แก่ เว็บไซต์ ซีดีรอม คู่มือครู การ์ตูนสารสนเทศ ผลลัพธ์ที่ได้ คือ การรู้สารสนเทศของผู้เรียนตามขั้นตอน ได้แก่ กำหนดภารกิจ ตรงจุด เข้าถึงแหล่ง ประเมินสารสนเทศ และบูรณาการวิธีการใช้งาน ผลของการใช้รูปแบบการเสริมสร้าง

การรู้สารสนเทศตามความคิดเห็นของคณาจารย์ พบว่า ส่วนใหญ่เริ่มเข้าใจและให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศแก่เด็กนักเรียนของตน และพยายามคิดค้นกลยุทธ์ในการเสริมสร้างการเรียนรู้สารสนเทศให้เหมาะสมกับธรรมชาติและบริบทของแต่ละท้องถิ่น โดยครูได้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้เรียนรู้สารสนเทศทั้งในโรงเรียนและในชุมชน ตามความคิดเห็นของนักเรียนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสุข และชอบการเรียนรู้สารสนเทศ โดยเฉพาะชั้น ตรงจุดเข้าแหล่ง เพราะได้มีโอกาสแสดงความรู้ที่ได้ตามที่ตนต้องการ

ปาริชาติ เสารยะวิเศษ (2552) ได้ศึกษาพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย พบว่า (1) ผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้สารสนเทศส่วนใหญ่เห็นว่าการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศไทยควรประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการเข้าถึงสารสนเทศนักเรียนมีความสามารถรู้ถึงความจำเป็นของสารสนเทศ กำหนดขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการ ระบุแหล่งสารสนเทศที่ต้องการ ใช้กลยุทธ์ค้นหาสารสนเทศ และเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่เลือกไว้ได้ 2) ด้านการประเมินสารสนเทศที่ได้รับนักเรียนควรสามารถวิเคราะห์สารสนเทศที่ได้รับ ให้ความเห็นและอธิบายสารสนเทศที่ได้รับ ประเมินความเกี่ยวข้องของสารสนเทศที่ได้รับจัดกลุ่มสารสนเทศที่ได้รับ และระบุสารสนเทศที่ใช้ประโยชน์ได้ และ 3) ด้านการนำสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ นักเรียนสามารถบูรณาการสารสนเทศที่ได้รับเข้ากับความรู้เดิมของตน ใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหา นำเสนอผลจากสารสนเทศในรูปแบบที่เหมาะสมและใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรมได้ (2) นักเรียนระดับประถมศึกษาประมาณร้อยละ 50 พบว่าปัจจัยองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ 3 องค์ประกอบ 18 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านการเข้าถึงสารสนเทศ 2) ด้านการประเมิน และ 3) ด้านการนำสารสนเทศไปใช้ (3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้สารสนเทศระดับประถมศึกษา พบว่า 1) ผลการเรียนรู้ของนักเรียน 2) พฤติกรรมการใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน 3) การจัดหาสื่อเสริมการเรียนรู้ 4) ความเข้าใจพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติของครู 5) ขนาดของโรงเรียน 6) เขตที่ตั้งของโรงเรียน 7) แหล่งการเรียนรู้อื่นๆในโรงเรียน 8) ความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและครูผู้ดูแลห้องสมุด และ 9) อิทธิพลของสื่อมวลชนที่สนับสนุนการเรียนรู้สารสนเทศ ควรสอดแทรกทักษะการเรียนรู้สารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน มีคอมพิวเตอร์เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน และพบว่าเกือบครึ่งยังไม่ได้สอนให้นักเรียนเข้าถึงสารสนเทศโดยใช้อินเทอร์เน็ตในการช่วยการค้นคว้า มีสื่อที่ไม่ดีพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดหมวดหมู่หนังสือ มีเครื่องมือช่วยค้นและมีระบบห้องสมุดอัตโนมัติ

ยุพิน คุ่มโหมด (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบผลการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา

จังหวัดนครปฐม พบว่า 1) การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคมทั้งในภาพรวมและรายด้านได้แก่ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร ด้านการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดได้ 2) การใช้สื่อสิ่งพิมพ์สามารถเสริมสร้างทักษะทางสังคมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งในภาพรวมและรายด้านได้แก่ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร ด้านการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดได้ 3) การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การใช้สื่อสัมพันธ์ และการเรียนในชั้นเรียนปกติให้ผลในการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางสังคม แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งในภาพรวมและรายด้านได้แก่ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร ด้านการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับทักษะทางสังคมและทักษะทางสังคมสูงกว่าการเรียนในชั้นเรียนปกติ ส่วนการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการใช้สื่อสิ่งพิมพ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคมและทักษะทางสังคมไม่แตกต่างกัน

สุพิศ บายคายคม (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ผลการศึกษาพบว่า นิสิตมีความสามารถในการรู้สารสนเทศโดยรวมทุกมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง โดยมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มาตรฐานที่ 6 ความสามารถใช้สารสนเทศด้วยความเข้าใจและยอมรับประเด็นทางด้านวัฒนธรรม จริยธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมที่แวดล้อมด้วยการใช้สารสนเทศ รองลงมา ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ความสามารถในการตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศ มาตรฐานที่ 3 การประเมินสารสนเทศ มาตรฐานที่ 5 ความสามารถในการประยุกต์สารสนเทศใหม่และสารสนเทศที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างแนวคิดใหม่ หรือสร้างความเข้าใจใหม่ได้ มาตรฐานที่ 4 ความสามารถจัดการสารสนเทศที่รวบรวมหรือผลิตขึ้นมาได้ และมาตรฐานที่ 2 ความสามารถในการค้นหาสารสนเทศได้ตามลำดับผลการเปรียบเทียบนิสิตทั้ง 3 คณะ พบว่า นิสิตที่ศึกษาในคณะที่ต่างกันความสามารถด้านการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายมาตรฐาน พบว่า นิสิตในคณะที่ต่างกันมีความสามารถในการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การวิจัยที่เห็นว่าการรู้สารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็น คืองานวิจัยของ กิปสัน (Gibson, 2002) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสำรวจการเรียนรู้ สื่อ ทักษะสารสนเทศ ระดับประถมศึกษา (นักเรียนเกรด 4-6) และ โครงสร้างของทักษะการรู้สารสนเทศโดยใช้ระบบพีเลียง การสืบค้น

แหล่งข้อมูลทางระบบออนไลน์” (A qualitative investigation for designing intermediate (grades 4-6) information literacy instruction: Integrating inquiry, mentoring and on-line resources) พบว่าการรู้สารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นในการศึกษาในปัจจุบันเพราะ ผู้เชี่ยวชาญห้องสมุดและสื่อระดับโรงเรียนประถมศึกษา (elementary school library media specialist) ประสบปัญหาเกี่ยวกับการสอนทักษะการรู้สารสนเทศเนื่องจากไม่มีเวลาสอนที่เพียงพอ สิ่งที่คาดหวังจากการเพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน คือการที่นักเรียนสามารถใช้เว็บโปรแกรมการสอนการรู้สารสนเทศเพื่อเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในกรณีที่ครูหรือบรรณารักษ์ไม่อยู่ การศึกษาวิจัยชิ้นนี้เป็นการทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในการรับรู้เกี่ยวกับการใช้เว็บสารสนเทศออนไลน์เพื่อช่วยในการศึกษาค้นคว้าวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้เริ่มขึ้นในปี 1998 ถึงปี 2004 โดยทดสอบกับเด็กนักเรียนจำนวน 10 คน ที่มีพื้นความรู้และความสามารถในการอ่านที่แตกต่างกันเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม การสัมภาษณ์การสังเกตการณ์ การสำรวจไฟล์คอมพิวเตอร์ รายงานประจำวันของนักเรียน (student journal) บันทึกการออกสำรวจ (research field note) และโครงการของนักเรียน (student project) การศึกษากำหนดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สร้างคำถามการค้นคว้าเพื่อการค้นคว้าสารสนเทศด้วยตนเอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนไม่พึงพอใจการใช้คอมพิวเตอร์ออนไลน์ แม้ว่านักเรียนบางคนจะได้เรียนกลยุทธ์ใหม่ๆ ในการค้นคว้าสารสนเทศก็ตาม และคอมพิวเตอร์ออนไลน์ก็ไม่ได้ช่วยให้นักเรียนสามารถค้นหามาตรฐานการเรียนรู้สารสนเทศที่เหมาะสมกับนักเรียน การออกแบบวิธีการสอนทักษะแบบ Big 6 รวมถึงการสอนการรู้สารสนเทศในชั้นเรียนเพื่อฝึกการค้นคว้าข้อมูลอีกด้วย

ฮิบเบอร์สัน (Hibberson, 2002) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทักษะการรู้สารสนเทศและห้องสมุดช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยบริติชโคลัมเบีย” (Information literacy and library support in distributed learning at Royal Roads University British Columbia) วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสำรวจความคาดหวังที่ผู้เรียน บรรณารักษ์ บุคลากรของคณะ และผู้ออกแบบการสอน มีความต้องการการสนับสนุนจากห้องสมุดรวมทั้งการสอนการรู้สารสนเทศอย่างทั่วถึงในมหาวิทยาลัย Royal Roads เป้าหมายหลักของโครงการวิจัยคือ เพื่อวิเคราะห์ความต้องการของผู้ปฏิบัติงานและผู้เรียนในมหาวิทยาลัย Royal Roads และการจำแนกความคาดหวังที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มบุคคลในมหาวิทยาลัยและบอกถึงช่องว่างของความแตกต่างนั้นได้ ทำอย่างไรที่จะทำให้บุคคลออกแบบการเรียนรู้และสามารถที่จะเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ได้โดยใช้ห้องสมุดเป็นตัวช่วยในการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ต้องไปที่ห้องสมุดด้วยตัวเอง ทำอย่างไรที่จะทำให้ผู้ศึกษาทางไกลออนไลน์ (Distance learners) และบุคลากรในคณะวิชาสามารถเป็นผู้รู้

สารสนเทศ รวมถึงทำอย่างไรที่จะทำให้ความรู้และความชำนาญของบรรณารักษ์สามารถรวมเข้าไปในการออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนและได้รับการถ่ายทอดอย่างทั่วถึง

บิลลี่ (Bailey, 2005) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของโรงเรียนประถมศึกษาที่ประสบความสำเร็จในเท็กซัสโดยการสอบถามผ่านเว็บเบส และสัมภาษณ์เพื่อเจาะลึก บรรณารักษ์โรงเรียนประถมศึกษาในเท็กซัส พบว่า การสอนการรู้สารสนเทศมีความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์และครูเกิดขึ้นน้อยกว่าร้อยละ 60 ดังนั้น บรรณารักษ์ ครูประจำชั้น และผู้บริหาร ควรหาทางเพิ่มโอกาสความร่วมมือให้เกิดมากขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ งานวิจัยของ Kolencik (2001) ที่ศึกษาแนวทางการสนับสนุนห้องสมุดโรงเรียนและการรู้สารสนเทศของโรงเรียนใน Western Pennsylvania โดยใช้แบบสอบถามกับครูบรรณารักษ์โรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 171 แห่ง พบว่าครูบรรณารักษ์ไม่ตระหนักบทบาทในการสอน อีกทั้งยังมีเจตคติเชิงลบและขาดความเข้าใจในบทบาทของครูบรรณารักษ์ในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการสอน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทักษะการรู้สารสนเทศ แสดงให้เห็นถึงการตระหนักถึงความสำคัญของการสอนการรู้สารสนเทศทั้งในประเทศและในต่างประเทศ แต่ยังไม่พบการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศมาก่อน มีเพียงการวิจัยที่เป็นไปในแนวทางการสำรวจความสามารถการรู้สารสนเทศและการพัฒนาแบบวัดและทดสอบทักษะการรู้สารสนเทศ ที่นำไปพัฒนางานในด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับงานด้านบรรณารักษ์และการสืบค้นข้อมูลทางห้องสมุดเป็นส่วนใหญ่ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศดังกล่าว

